

Mješoviti međunarodni kazneni sudovi

Škorić, Marissabell

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2005, 26, 933 - 970**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:086839>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

MJEŠOVITI MEĐUNARODNI KAZNENI SUDOVI

Dr. sc. Marissabell Škorić, viša asistentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 341.49:343.19
Ur.: 10. listopada 2005.
Pr.: 14. studenog 2005.
Pregledni znanstveni članak

U radu su razmatrane osnovne karakteristike mješovitih međunarodnih kaznenih sudova ustanovljenih u Istočnom Timoru, na Kosovu, u Sijera Leoneu, Kambodži i u Bosni i Hercegovini te izložene njihove prednosti i nedostaci. Prilikom osnivanja mješovitih međunarodnih kaznenih sudova jedan od primarnih ciljeva bio je u njih ugraditi najbolje elemente iz međunarodnog i domaćeg pravosudnog sustava. Unatoč tome i ovi sudovi suočeni su s preprekama koje valja otkloniti kako bi se osiguralo učinkovito procesuiranje ratnih zločina. One se, prije svega, odnose na pitanja retroaktivne primjene zakona, nedovoljnog iskustva u procesuiranju ratnih zločina, kako domaćih tako i međunarodnih sudaca, problem nedovoljnih financijskih sredstava, ali i druga pitanja na koja je u radu ukazano.

Da bi se u potpunosti ostvarili svi potencijali mješovitih međunarodnih kaznenih sudova nužno je da ti sudovi više prostora daju domaćim pravnim stručnjacima, da budu više povezani s domaćim stanovništvom i pomognu u izgradnji pravnog sustava u državama u kojima djeluju. Ukoliko se mješoviti međunarodni kazneni sudovi ugrade u domaće pravne sustave i usmjere dio svojih potencijala u reformu nacionalnog pravosuđa, mogli bi u budućnosti imati značajnu ulogu u ostvarivanju pravde i osigurati da se stane na kraj kulturi nekažnjavanja koja dominira u državama gdje su počinjeni najteži zločini.

Ključne riječi: *mješoviti međunarodni kazneni sudovi, Istočni Timor, Kosovo, Sijera Leone, Kambodža, Bosna i Hercegovina.*

I. Uvodne napomene

Jedna od najzanimljivijih novina u međunarodnom kaznenom pravu s kraja XX. stoljeća nastanak je nove generacije međunarodnih tijela koja se nazivaju mješovitim međunarodnim kaznenim sudovima.¹ Mješoviti međunarodni kazneni sudovi spoj su domaćeg i međunarodnog kaznenog pravosuđa i rezultat su potrebe da se odgovornost kažnjavanja počinitelja najtežih zločina podijeli između države u kojoj su zločini počinjeni i međunarodne zajednice. Nažalost, države u kojima su zločini počinjeni nisu sposobne same suočiti se sa zločinima. Istodobno, te države nisu imale dovoljno ni materijalnih ni ljudskih resursa, što je onemogućilo djelovanje njihovih nacionalnih sudova i stoga su se morale osloniti na vanjsku pomoć.² Pokušaj međunarodne zajednice da sama kazni odgovorne za zločine, iz iskustva s *ad hoc* tribunalima, pokazao se manjkavim. Financijski i drugi problemi natjerali su je da potraži nova rješenja. Rezultat tih nastojanja jesu mješoviti međunarodni kazneni sudovi ustanovljeni u Istočnom Timoru, na Kosovu, u Sijera Leoneu, Kambodži i u Bosni i Hercegovini.³

Mješovite međunarodne kaznene sudove u Istočnom Timoru i na Kosovu Ujedinjeni narodi su ustanovili nezavisno od odluka nacionalnih vlasti. S druge strane, sudovi u Sijera Leoneu i Kambodži rezultat su pregovora između UN i vlada tih država. Za zločine na prostoru Bosne i Hercegovine i Kosovu Vijeće sigurnosti ustanovilo je 1993. godine *ad hoc* Međunarodni kazneni sud

¹ U literaturi se još nazivaju internacionalizirani domaći kazneni sudovi (engl. *internationalized domestic tribunals*) ili sudovi hibridi (engl. *hybrid courts*). Prvu generaciju kaznenih tijela čine međunarodni vojni tribunali u Nürnbergu i Tokiju, drugu *ad hoc* tribunali i Međunarodni kazneni sud, a najnoviju, treću generaciju, čine mješoviti međunarodni kazneni sudovi.

² Na Kosovu i u Istočnom Timoru velik broj sudaca i tužitelja s dugogodišnjim iskustvom rada u pravosuđu napustio je svoja radna mjesta ostavljajući velike praznine koje je bilo nemoguće popuniti. Istodobno, prema indonežanskom pravu niti jedan Istočni Timoranin nije mogao biti imenovan na mjesto suca ili tužitelja. Posljedično, u toj državi nakon povlačenja Indonezije gotovo da nije bilo pravnik s iskustvom rada u pravosuđu. Slična situacija bila je i na Kosovu.

³ S obzirom na karakter iračkog Specijalnog suda za zločine počinjene u vrijeme režima Saddama Husseina u radu je izostavljena njegova analiza. Odlučujuću ulogu u ustanovljavanju Specijalnog suda imale su SAD. Bushova administracija odbila je pomoć međunarodnih organizacija, uključujući Ujedinjene narode, prilikom osnivanja Suda. Osim toga, u Statutu je propisana ovlast Specijalnog suda da izriče smrtne kazne, što je protivno međunarodnim ljudskim pravima i teško je očekivati da bi takav sud mogao dobiti širu međunarodnu podršku. (Statut Posebnog suda dostupan je na http://www.cpa-iraq.org/human_rights/Statute.htm). Leandro Despouy, posebni izvjestitelj UN-ova Povjerenstva za ljudska prava ističe da je legitimnost Specijalnog suda dovedena u pitanje jer je uspostavljen za vrijeme američke okupacije te da mogućnost izricanja smrtne kazne proturječi međunarodnim ljudskim pravima. Despouy je među nedostacima Suda naveo i činjenicu da može suditi samo Iračanima za zločine počinjene prije 1. svibnja 2003. kada je započela američka okupacija Iraka. Preporučio je da se Sud zamijeni neovisnim sudom koji bi uspostavili Ujedinjeni narodi poput onoga u Sierra Leoneu. UN News Service, October 10, 2005. Dostupno na <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=16155&Cr=terror&Cr1=>

za bivšu Jugoslaviju (u daljnjem tekstu: MKSJ) koji ima primarnu nadležnost nad progonom zločina počinjenih na tom području.⁴ Međutim, 2003. godine Vijeće sigurnosti jasno je izrazilo svoju namjeru o prestanku rada *ad hoc* tribunala te su razmatrane druge mogućnosti za kažnjavanjem počinitelja zločina.⁵ Od *ad hoc* tribunala zatraženo je da razmotre slučajeve kako bi mogli odlučiti koji će od njih biti dovršeni pred tribunalima, a koji se mogu ustupiti nacionalnom pravosuđu, a od država bivše Jugoslavije da poduzmu sve potrebne mjere kako bi uskladile svoja nacionalna zakonodavstva i stvorile preduvjete za ustupanje dijela optužnica haaškog tužiteljstva domaćem pravosuđu. Za razliku od Hrvatske te Srbije i Crne Gore gdje će slučajevi koje ustupi MKSJ rješavati nacionalni sudovi, u Bosni i Hercegovini osnovan je 2004. Odjel za ratne zločine pri Sudu Bosne i Hercegovine i Odjel za ratne zločine pri Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine, koje sačinjavaju domaći i međunarodni suci i tužitelji. Pitanje suđenja na Kosovu riješeno je 2000. godine uspostavom mješovitih vijeća u čijem radu sudjeluju domaći i međunarodni suci.

S obzirom na dosadašnji razvoj mješovitih međunarodnih kaznenih sudova, njihove sveobuhvatne definicije još nema. Mješovite međunarodne kaznene sudove može se promatrati kao svaku instituciju između međunarodnog i nacionalnog suda. Oni mogu biti odvojeni od Ujedinjenih naroda, odnosno mogu biti rezultat sporazuma nekoliko država. Moguće je i da Vijeće sigurnosti ustanovi mješoviti međunarodni kazneni sud u državi gdje su zločini počinjeni, a bez sporazuma s nacionalnim vlastima. Usprkos nepostojanju jasne definicije možemo odrediti njihove glavne karakteristike. Za mješovite međunarodne kaznene sudove može se reći da pripadaju međunarodnim kaznenim tijelima. Jednako kao i u slučaju *ad hoc* tribunala i Međunarodnog kaznenog suda, njihovi su ciljevi sankcionirati ozbiljna kršenja međunarodnog prava, posebice međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava, koja su počinili pojedinci, odvraćati od daljnjeg kršenja prava i pomoći ponovnoj uspostavi vladavine prava u odnosnoj državi. Kao i pri osnivanju drugih međunarodnih kaznenih tijela, Ujedinjeni narodi imali su važnu ulogu u njihovu stvaranju. Konačno, kao i ostala međunarodna kaznena tijela, da bi mogli ostvariti svoj cilj, mješoviti međunarodni kazneni sudovi moraju se osloniti na međunarodnu suradnju i pomoć država i međunarodnih organizacija, iako je u slučaju tih sudova to dodatno složeno zbog njihova specifičnog pravnog statuta.

Unatoč tim sličnostima, mješoviti međunarodni kazneni sudovi imaju značajke koje ih razlikuju od međunarodnih kaznenih sudova. Oni su sastavljeni od međunarodnog i domaćeg osoblja (sudaca, tužitelja i drugog

⁴ Security Council Resolution 827 (1993). Uz Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, Vijeće sigurnosti osnovalo je 1994. još jedan *ad hoc* tribunal, onaj za Ruandu.

⁵ Security Council Resolution 1503 (2003), Security Council Resolution 1534 (2004).

osoblja) i primjenjuju sjedinjeno međunarodno i domaće materijalno i postupovno pravo.⁶

Izlaganje o međunarodnim kaznenim sudovima raspoređeno je prema vremenu njihova osnivanja – Istočni Timor (2000.), Kosovo (2000.), Sijera Leone (2002.), Kambodža (2003.) i Bosna i Hercegovina (2004.) – iako su pregovori za ustanovljavanje nekih od sudova započeli znatno ranije.⁷ Za svaki od ovih sudova izložene su povijesne okolnosti njegova nastanka, njihova struktura i ukazano je na glavne probleme s kojima su suočeni. Problemi retroaktivne primjene zakona, složenosti postupka, nedostatnosti financijskih sredstava i neiskustva sudaca u procesuiranju ratnih zločina zajednički su, u većoj ili manjoj mjeri, svim navedenim sudovima.

II. Mješoviti međunarodni kazneni sudovi

2.1. Istočni Timor

U prosincu 1975. godine Indonezija je napala Istočni Timor, koji je ostao pod njezinom okupacijom pune 24 godine. Početkom 1999. godine indonezijski predsjednik Habibie najavio je referendum na kojem je stanovništvo Istočnog Timora trebalo izabrati između autonomije unutar Indonezije ili neovisnosti. Nakon što je za neovisnost glasovala velika većina građana Istočnog Timora, započelo je povlačenje indonezijskih snaga praćeno valom nasilja.⁸ U Istočnom Timoru uništena je civilna uprava i vladao je potpuni kaos. Ubrzo nakon toga Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda donijelo je Rezoluciju 1272 ustanovljavajući prijelaznu upravu u Istočnom Timoru (*United Nation Transitional Administration in East Timor*, u daljnjem tekstu: UNTAET)⁹ kojoj je dan mandat da upravlja zemljom dok se ne uspostavi neovisnost.¹⁰ Jedna od glavnih zadaća

⁶ O ustanovljivanju i radu mješovitih međunarodnih kaznenih sudova detaljno vidjeti u: Romano, Cesare, P. R., Nollkaemper, André, Kleffner, Jann K. (eds.), *Internationalized criminal courts and tribunals: Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia*, Oxford University Press, 2004. i Ambos, Kai; Othman, Mohamed (eds.), *New approaches in international criminal justice: Kosovo, East Timor, Sierra Leone and Cambodia*, Freiburg im Breisgau: Edition Iuscrim, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003.

⁷ Linton navodi da je međunarodni mješoviti kazneni sud u Kambodži predstavljao model za sudove u Istočnom Timoru i Sijera Leoneu, iako su ovi sudovi ustanovljeni prije suda u Kambodži. Naime, pregovori između UN i Kambodže započeli su 2000. godine a sporazum je konačno postignut 2003. godine. U međuvremenu su ustanovljeni i započeli s radom sudovi u Istočnom Timoru i Sijera Leoneu. Linton, Suzannah, Cambodia, East Timor and Sierra Leone: Experiments in International Justice, *Criminal Law Forum*, 12, 2001., str. 186.

⁸ Na referendumu, održanom 30. kolovoza 1999., 78,4% stanovnika izjasnilo se za neovisnost Istočnog Timora.

⁹ Vijeće sigurnosti osnovalo je UNTAET na temelju glave VII. Povelje UN. Vidi Security Council Resolution 1272 (1999.), 25 October 1999., UN Doc. S/Res/1272 (1999).

¹⁰ Neovisnost je konačno ostvarena 20. svibnja 2002.

UNTAET bila je privesti pravdi osobe odgovorne za nasilje koje se dogodilo tijekom referenduma o nezavisnosti.¹¹

Pravosudni sustav u Istočnom Timoru bio je potpuno uništen nakon povlačenja indonezijskih snaga. Tijekom okupacije su suci, tužitelji i drugo osoblje bili Indonežani. Nakon povlačenja gotovo da i nije bilo kvalificiranih pravnikâ s iskustvom u Istočnom Timoru.

a) Ustanovljavanje Posebnih vijeća za ozbiljne zločine

Za razliku od nekih drugih država gdje su rasprave i pregovori s demokratski izabranim vodstvom oko uspostavljanja posebnog suda za kažnjavanje počinitelja najtežih zločina trajali godinama,¹² do osnivanja takvog suda u Istočnom Timoru došlo je neposredno nakon što su UN uspostavili prijelaznu upravu u toj državi.¹³

Iako je bilo prijedloga da se osnuje zaseban tribunal za suđenje osobama odgovornim za zločine, Vijeće sigurnosti nije postupilo po tim preporukama.¹⁴ Umjesto toga UNTAET je Uredbom 2000/15 osnovao Posebna vijeća za ozbiljne zločine (engl. *Special Panels for Serious Crimes*)¹⁵ sastavljena od domaćih i međunarodnih sudaca za suđenje osobama osumnjičenim za počinjenje zločina u Istočnom Timoru.¹⁶ Posebnim vijećima dana je isključiva

¹¹ UN Doc. S/Res/1272 (1999), stavak 16.

¹² Primjerice, pregovori oko uspostavljanja mješovitog međunarodnog kaznenog suda u Kambodži koji su započeli 2000. okončani su tek 2003. godine. O tome vidi *supra*, poglavlje 2.4.

¹³ O okolnostima nastanka Posebnog vijeća za ozbiljne zločine vidi Linton, Suzannah, *Rising from the Ashes: The Creation of a Viable Criminal Justice System in East Timor*, *Melbourne University Law Review*, vol. 25., str. 126 – 133.

¹⁴ U siječnju 2000. godine Međunarodna istražna komisija izvijestila je Vijeće sigurnosti o potrebi ustanovljivanja međunarodnog tribunala za ljudska prava. Tribunal bi bio sastavljen od međunarodnih sudaca koje bi imenovali Ujedinjeni narodi, a poželjno je i sudjelovanje sudaca iz Istočnog Timora i Indonezije. Tribunal bi bio nadležan za ozbiljna kršenja temeljnih ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava koja su se dogodila u Istočnom Timoru od siječnja 1999. Vidi *United Nations Office of the Higher Commissioner for Human Rights: Report of the International Commission of Enquiry on East Timor to the Secretary General*, Januar 2000.

¹⁵ UNTAET Regulation 2000/15 of 6 June 2000 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences, UNTAET/REG/2000/15.

¹⁶ U međuvremenu, indonezijska Komisija za istragu povreda ljudskih prava u Istočnom Timoru (engl. *The Indonesian Commission of Inquiry into Human Rights Violations in East Timor*, KPP-HAM) provela je istragu i objavila izvješće u siječnju 2000. (*KPP HAM Report on the Investigation of Human Rights Violations in East Timor, 31 Januar 2000.*). Jedna od preporuka iz Izvješća bila je osnivanje tribunala koji bi razmatrao slučajeve kršenja ljudskih prava u Istočnom Timoru tijekom 1999. godine. Slijedeći to izvješće, Indonezijski parlament je usvojio Zakon broj 26/2000 i implementirao Rimski statut u svoje zakonodavstvo. U ožujku 2001. godine indonezijski predsjednik Wahid donio je Odluku 53/2001 dopuštajući ustanovljivanje *ad hoc* suda za suđenje u slučajevima ozbiljnog kršenja ljudskih prava koja su se dogodila u rujnu 1999. neposredno nakon referenduma u Istočnom Timoru. U kolovozu 2001. njegov nasljednik, predsjednik Megawati, donio je Odluku 96/2001. kojom je proširena vremenska nadležnost i na zločine koji su se dogodili u travnju 1999. *Ad hoc* tribunal, sa sjedištem u Jakarti, čine vijeća sastavljena od tri

nadležnost nad zločinima genocida, ratnim zločinima, zločinima protiv čovječnosti, ubojstvima, seksualnim zločinima i mučenjem koji su se dogodili u Istočnom Timoru u razdoblju od 1. siječnja do 25. listopada 1999., a pod određenim uvjetima i za zločine počinjene prije toga datuma.¹⁷

b) Organizacijska struktura Posebnih vijeća za ozbiljne zločine

Uredbom UNTAET 2000/11, donesenoj 6. ožujka 2000., uređeno je djelovanje i organizacija sudova u Istočnom Timoru.¹⁸ Okružni sud u Dili dobio je ovom reorganizacijom sudstva teritorijalnu nadležnost koja se protezala na području cijelog Istočnog Timora te isključivu nadležnost nad zločinima genocida, ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti te zločina mučenja, ubojstva i seksualnih zločina. U okviru toga suda djelovalo je Posebno vijeće za ozbiljne zločine.

Proračun Ujedinjenih naroda bio je namijenjen ustanovljivanju dvaju posebnih vijeća. Svako od vijeća činila bi tri suca – dva međunarodna i jedan sudac iz Istočnog Timora. Žalbeno vijeće zajedničko je za Okružni sud u Dili i Posebna vijeća, s time da se žalbeno vijeće u slučajevima koja su u nadležnosti Posebnih vijeća sastoji od dva međunarodna suca i jednog iz Istočnog Timora. Suce je na početku imenovao Prijelazni upravitelj UN, a od neovisnosti imenuje ih Vrhovno sudsko vijeće (engl. *Supreme Council of the Judiciary*).

Osim Posebnih vijeća, pravosudni okvir UNTAET činili su još odjeli odgovorni za istragu i progon te za pružanje pravne pomoći. Za istragu i progon slučajeva iz nadležnosti Posebnih vijeća nadležan je poseban odjel (engl. *Serious Crimes Unit*). Odjel se sastoji od istražitelja, tužitelja, prevoditelja i drugog osoblja, od kojih je većina stekla iskustva radeći u *ad hoc* tribunalima za bivšu Jugoslaviju i Ruandu. Osoblje je pretežito bila međunarodno, no kako se približavao dan nezavisnosti Istočnog Timora, tako su se domaći istražitelji i tužitelji osposobljavali za preuzimanje slučajeva.¹⁹

Uredbom 2000/15²⁰ propisano je da međunarodne suce i tužitelje imenuje Prijelazni upravitelj u skladu s postojećom pravnom regulativom o imenovanju

indonezijska suca. Neki su profesionalni suci, a drugi znanstvenici. Za progon zločina pred tim tribunalom nadležan je jedan odjel unutar Ureda državnog odvjetnika Indonezije. Sylvia de Bertodano, Current Developments in Internationalized Courts, *Journal of International Criminal Justice*, 1/2003., str. 234 - 236.

¹⁷ UNTAET/REG/2000/15, dio 2. Od 1. siječnja do 25. listopada 1999. pokriveno je razdoblje između najave namjere Vlade Republike Indonezije da održi referendum o neovisnosti Istočnog Timora i ustanovljivanja UNTAET-a.

¹⁸ UNTAET Regulation 2000/11 of 6 March 2000 on the Organization of Courts in East Timor, UNTAET/REG/2000/11.

¹⁹ Burke – White, William, A Community of Courts: Toward a System of International Criminal Law Enforcement, *Michigan Journal of International Law*, vol. 24, 1/2002., str. 65 - 66.

²⁰ UNTAET Regulation 2000/15 of 6 June 2000 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences, UNTAET/REG/2000/15.

međunarodnih sudaca i tužitelja.²¹ Prijave međunarodnih sudaca i tužitelja ispituje *Transitional Judicial Services Commission* (u daljnjem tekstu: TJSC), čije preporuke nemaju obvezujući učinak. Uredbom 2000/15 donekle je izmijenjen postupak imenovanja međunarodnih sudaca i tužitelja na način da TJSC prima i ispituje pojedinačne prijave i može provesti intervju sa svakim od kandidata. Unatoč ovako propisanom postupku imenovanja, sve međunarodne suce i tužitelje imenuje Prijelazni upravitelj na preporuku Ministarstva pravosuđa. Na taj način je u potpunosti zaobiden TJSC i dovedena u pitanje zakonitost i valjanost takvog imenovanja. To povlači za sobom i pitanje kakve posljedice mogu iz toga proizaći, posebice u pogledu osoba kojima su tako imenovani suci sudili.²²

c) Pitanja primjene materijalnog i postupovnog kaznenog prava

U skladu s Uredbom 2000/15 materijalno pravo koje primjenjuju Posebna vijeća pravo je koje je bilo na snazi u Istočnom Timoru prije 25. listopada 1999.,²³ osim ako je ono suprotno međunarodno priznatim standardima o ljudskim pravima.²⁴ To pravo nadopunjava se uredbama i direktivama UNTAET. Uz to, mogu se primijeniti priznata načela i pravila međunarodnog prava.

Uredbama UNTAET materijalno pravo koje primjenjuju Posebna vijeća za zločine genocida, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti gotovo je u potpunosti preuzeto iz Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda. S obzirom na vremensku nadležnost Posebnog vijeća javilo se pitanje retroaktivne primjene materijalnog prava. U skladu s Uredbom 2000/15 vremenska nadležnost Posebnog vijeća proširena je i na zločine počinjene u Istočnom Timoru prije 25. listopada 1999. *only insofar as the law on which the serious criminal offences is based is consistent with section 3.1. of UNTAET Regulation No 1999/1 or any other UNTAET Regulation.*²⁵ Na taj način je nadležnost proširena na ozbiljne zločine koji su počinjeni od 1975. nadalje, što je potaklo pitanje poštivanja načela *nullum crimen nulla poena sine lege*. Pravo koje se primjenjuje mora biti ono koje je bilo na snazi u vrijeme počinjenja djela. U pogledu međunarodnih zločina koji su u nadležnosti Posebnog vijeća, ona moraju odražavati međunarodno običajno pravo koje je vrijedilo u vrijeme počinjenja zločina. Uredba 2000/15 uvelike se oslanja na Statut Međunarodnog

²¹ Dotadašnja pravna regulativa o imenovanju međunarodnih sudaca i tužitelja odnosi se na UNTAET Regulation 1999/3 of 3 December 1999 on the Establishment of a Transitional Judicial Service Commission, UNTAET/REG/1999/3 i UNTAET/REG/ 2000/11.

²² Linton, *op. cit.* (bilj. 7), str. 228.

²³ Za zločine ubojstva, seksualne zločine i mučenje, zbog nedostatka zakona Istočnog Timora, mjerodavan je indonezijski Kazneni zakonik.

²⁴ Regulation 1999/1 of 27 November 1999 on the Authority of the Transitional Administration in East Timor, UNTAET/REG/1991/1.

²⁵ Dio 3.1. propisuje da pravo Istočnog Timora mora biti u skladu s međunarodnim standardima.

kaznenog suda koji odražava sadašnji razvoj međunarodnog prava i oslanja se, kako na praksu *ad hoc* tribunala, tako i na sveobuhvatniju zaštitu ljudskih prava. Niz odredaba Rimskog statuta odražava sadašnji razvoj međunarodnog prava i predstavlja novosti u odnosu na pravo koje je postojalo 70-ih, 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća. Međunarodnom kaznenom sudu neće se moći prigovoriti retroaktivna primjena prava jer je njegova nadležnost ograničena na zločine koji su se dogodili nakon stupanja na snagu Rimskog statuta, no to nije slučaj i s Posebnim vijećem.²⁶

Postupovno pravo UNTAET je regulirao Uredbom 2000/30 i njezinim kasnijim izmjenama i ono se većim dijelom oslanja na kontinentalnu pravnu tradiciju.²⁷ Iako se optuženicima izrijeckom jamči pravo na pravično suđenje,²⁸ u praksi su se događala ozbiljna kršenja njihovih prava.²⁹

d) Implementacija Uredbe 2000/15 kojom su osnovana Posebna vijeća za ozbiljne zločine

Već na početku rada Posebnih vijeća javile su se teškoće vezane uz potrebno osoblje i sredstva.³⁰ Najznačajniji nedostatak Posebnih vijeća bio je manjak sudaca, što je dovelo do toga da u jednom razdoblju Posebna vijeća nisu mogla raditi istodobno.³¹ Suci i tužitelji iz Istočnog Timora bili su bez iskustva, što je dodatno otežavalo situaciju. Problemi oko imenovanja sudaca i tužitelja,

²⁶ Opširno o tom problemu vidi Linton, *op. cit.* (bilj. 7), str. 219-222.

²⁷ UNTAET Regulation 2000/30 of 25 September 2000 on the Transnational Rules of Criminal Procedure i UNTAET Regulation 2001/25 of 14 September 2001 on the Amendment of UNTAET Regulation 2000/11 on the Organization of Courts in East Timor and UNTAET Regulation 2000/30 on the Transitional Rules of Criminal Procedure, UNTAET/REG/2001/25.

²⁸ UNTAET Regulation 2000/30 of 25 September 2000 on the Transnational Rules of Criminal Procedure, dio 2.

²⁹ Odlukom Posebnog vijeća u pritvoru je nezakonito držano 20 osoba. Njihovu žalbu usvojilo je Žalbeno vijeće potvrdivši nezakonitost pritvora. Vidi *Julio Fernandes and 19 others v. Prosecutor General*, Judgement of the Court of Appeal of East Timor, Case of Appeal No. 2. of 2001.

³⁰ Vidi Report of the Secretary General on the United Nations Transitional Administration in East Timor, 17 April 2002, S/2002/432. Na nemogućnost djelovanja Posebnog vijeća zbog nedostatka sredstava često su putem medija upozoravale i nevladine organizacije. UN Pledges More Resources to East Timor's Chief Investigator, *Agency France-Press* (Jakarta, Indonesia), 20 November 2000: *The UN chief investigator for serious crimes in East Timor has agreed not to resign after last minute pledges by the body's administrators to supply his unit with desperately needed resources ... Two-thirds of the 56 people arrested on suspicion of serious crimes in the province have been released because the Special Crimes Unit lacked the resources to continue their investigations.* East Timor's Non Government Organisations Forum u svom izvješću navodi: *The Serious Crimes Unit has only been allocated the resources to investigate a very small proportion of the alleged war crimes ...it is grossly understaffed, and lacking anything like sufficient basic necessities as interpreters, transport and computers.*

³¹ Tijekom 2002. situacija se značajno pogoršala. U listopadu 2001. u Dili je bilo ukupno pet međunarodnih sudaca – tri u Posebnim vijećima i dva u Žalbenom vijeću. Međutim do rujna sljedeće godine tri suca napustila su misiju, a posljedica toga bio je vrlo slab napredak u suđenjima i žalbenim postupcima tijekom 2002.

nedostatak materijalnih sredstava i spori postupci odrazili su se i na kvalitetu postupaka pred Posebnim vijećem, što je kod domaćeg stanovništva pobudilo sumnju u sposobnost UNTAET da izvede počinitelje pred lice pravde.

Osim toga, usvajajući niz odredaba Rimskog statuta UNTAET se obvezao primjenjivati složeni i iznimno skupi postupak koji, čini se, prelazi granice mogućnosti UNTAET i suočava ga s nizom poteškoća u pokušaju da izvede najodgovornije za zločine pred sud.³²

Istrage pred ovim sudom završene su, u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1543/2004., u studenom 2004. Istraženo je oko 800 slučajeva od čega je oko 400 zatvoreno zbog nedostatka dokaza. Suđenja su započela 2001. godine. Osuđena su 74 okrivljenika, 2 su oslobođena svih optužbi, a u tijeku je još 13 suđenja.³³

2.2. Kosovo

Nakon što je Kosovo 1989. godine, tijekom Miloševićeva režima, izgubilo autonomiju, napetosti na tom području tijekom 90-ih godine bivale su sve veće. U ljeto 1998. unutrašnji sukob između Oslobođilačke vojske Kosova i srpskih vlasti eskalirao je iz izoliranih incidenata nasilja u otvoreni oružani sukob. Nedugo nakon toga, u ožujku 1999. godine, snage NATO započele su bombardiranje Srbije. U lipnju 1999. godine potpisan je sporazum između Savezne Republike Jugoslavije i NATO te predviđeno povlačenje jugoslavenskih snaga s Kosova.

a) Imenovanje međunarodnih sudaca i tužitelja

Nakon povlačenja jugoslavenskih snaga, razvoj pravosudnog sustava na Kosovu u kojem je aktivno sudjelovala međunarodna zajednica možemo

³² Petition for International Tribunal on East Timor: "Investigations by the Serious Crimes Investigation Unit (SCIU) have been unacceptably slow. The SCIU initially concentrated on a select few cases and major atrocities, such as that committed at the Suai church compound on 6 September 1999 where dozens were murdered, have not been properly investigated. There are persistent reports that the SCIU's work is severely hampered by problems relating to a lack of resources, management conflicts, poor communications, the lack of clear policy guidelines, and reluctance to expose the systematic nature of the 1999 violence." Dostupno na <http://www.pcug.org.au/-wildwood/01maytribunalpetition.htm>. East Timor Still Awaits Justice One Year After IM Call for International Tribunal, ETAN Press Release (31 January 2001): "Both Indonesian and UN prosecutorial efforts have proven inadequate ... UN prosecutions in East Timor are fraught with procedural and other problems".

³³ Judicial System Monitoring Programme, Overview of the Court in East Timor in 2004, str. 12-13. Optužnice i presude Posebnih vijeća dostupne su na www.jsmp.minihub.org. Podaci o suđenju dostupni su na <http://www.jsmp.minihub.org/courtmonitoring/spscscaseinformation2004.htm>. O praksi Posebnih vijeća vidi Linton, Suzannah; Reiger, Caitlin, *The Evolving Jurisprudence and Practice of East Timor's Special Panels for Serious Crimes on Admissions of Guilt, Duress and Superior Orders*, *Yearbook of International Humanitarian Law*, vol. 4, 2001., str. 1 – 48.

podijeliti u tri faze. Prvo je razdoblje od lipnja 1999. do veljače 2000., tijekom kojeg je bila uspostavljena međunarodna uprava, a pravosuđe je bilo sastavljeno isključivo od domaćih sudaca i tužitelja. Drugo razdoblje bilo je ono od veljače 2000. godine, kad su imenovana prva dva međunarodna suca i tužitelja, pa do kraja iste godine. Treća, postojeća faza, započela je sredinom prosinca 2000. ustanovljivanjem posebnih vijeća u kojima većinu imaju međunarodni suci.³⁴ U nastavku su iznesena obilježja svakoga od tih stadija.

Rezolucija 1244 Vijeća sigurnosti stavila je Kosovo pod civilni nadzor Administrativne misije UN (engl. *UN Mission in Kosovo Interim Administration*, UNMIK).³⁵ Posebni izaslanik Glavnog tajnika UN, koji se nalazi na čelu UNMIK, imao je ovlast izdavati uredbе koje su se odnosile na donošenje i izmjenu prava te organizaciju sudstva. Uredbom od 25. srpnja 1999. posebni izaslanik Glavnog tajnika UN određen je kao jedina izvršna i zakonodavna vlast i dodijeljena mu je ovlast imenovanja sudaca. Iako je prvotni plan bio da međunarodni suci i tužitelj rade zajedno s kosovskim sucima i tužiteljima, to se nije ostvarilo. Pravosudni sustav na Kosovu činili su pretežito suci i tužitelji albanske nacionalnosti.

Krajem 1999. povećao se broj međunacionalnih sukoba i napada na manjinsko stanovništvo na Kosovu. Kako velik broj osumnjičenika nikad nije bio izveden pred sud, KFOR (međunarodna mirotvorna postrojba pod vodstvom NATO odgovorna za sigurnost u pokrajini) i UNMIK uočili su značajne razlike u načinu na koji se prema osumnjičenicima određuje pritvor.³⁶ Suci, kosovski Albanci, često su oslobađali bivše članove Oslobođilačke vojske Kosova, dok su istodobno osumnjičenicke srpske nacionalnosti zbog istih zločina zadržavali u pritvoru. Kao reakciju na te događaje, KFOR, koji je imao mandat osigurati sigurno okruženje, usvojio je praksu određivanja pritvora odvojenu od sudskog određivanja pritvora, nazvanu COMKFOR hold. U skladu s tom praksom, osumnjičenicima mogu biti zadržani u pritvoru koji odredi KFOR ako postoji opasnost za sigurnost.³⁷

³⁴ Valja naglasiti da za zločine koji su se desili tijekom sukoba na Kosovu primarnu nadležnost ima MKSJ. Međutim, tužitelj MKSJ nekoliko je puta izjavio da će Tribunal suditi samo onima koji su najodgovorniji za zločine. Do sad je pred MKSJ optuženo pet osoba za zločine počinjene na Kosovu u slučaju *Prosecutor v. Milošević and others*, IT-99-37-PT. Osim njih, u ožujku 2005. kosovski premijer Ramush Haradinaj (bio je jedan od regionalnih zapovjednika Oslobođilačke vojske Kosova) primio je optužnicu Haaškog suda. Na prvom pojavljivanju pred Haškim tribunalom Haradinaj je izjavio da se ne osjeća krivim ni po jednoj od 17 točaka optužnice za zločine protiv čovječnosti i 20 točaka za kršenje zakona i običaja rata. *Indictment, Prosecutor v. Haradinaj et al.*, IT-04-84, 25 February 2005.

³⁵ UN Doc. S/Res/1244 (1999) 10 June 1999.

³⁶ Prije podnošenja optužnice osoba je mogla biti u pritvoru maksimalno 6 mjeseci. Kako se radilo o složenim istragama, većina njih nije se mogla završiti u tom roku, pa su osumnjičenicima bili puštani na slobodu.

³⁷ Aktivisti za ljudska prava i niz drugih organizacija smatrali su ovakav pritvor kršenjem sudske nezavisnosti i kršenjem prava osoba protiv kojih je takav pritvor određen.

Početak 2000. bilo je jasno da pravosudni sustav na Kosovu ima znatne probleme. Neki od njih proizlazili su iz nedovoljna iskustva tužitelja i sudaca, a neki su se temeljili na pristranosti kosovskih Albanaca od kojih je sudstvo u većem dijelu bilo sastavljeno. Kako bi se problemi otklonili, posebni izaslanik Glavnog tajnika UN imenovao je jednog međunarodnog suca i jednog međunarodnog tužitelja na Okružnom sudu u Mitrovici. Uredba 2000/6 od 15. veljače 2000. omogućivala je imenovanje međunarodnih službenika u kosovsko sudstvo.³⁸ Prije toga nijedan međunarodni sudac ili tužitelj nije bio imenovan unutar nacionalnog pravosudnog sustava sa zadaćom da djeluje zajedno s domaćim sucima i tužiteljima primjenjujući pri tome postojeće pravo. Međunarodni suci i tužitelji inkorporirani su u postojeći sustav i imaju istu kaznenu nadležnost kao domaći suci i tužitelji.

Prvi međunarodni sudac i tužitelj imenovan je u Okružnom sudu u Mitrovici odnosno Uredu tužitelja. Ono što ih razlikuje od domaćih kolega jest to što je njihovo djelovanje ograničeno na jedan od pet Okružnih sudova, onaj u Mitrovici, zatim što su ograničeni samo na kaznene slučajeve te su ovlašteni izabrati slučajeve koje će procesuirati odnosno suditi. To posljednje znači da međunarodni suci i tužitelji mogu preuzeti istrage ili slučajeve koji su u tijeku od kosovskih sudaca i tužitelja.

Međunarodni suci i tužitelji biraju se kroz postupak UNMIK, pri čemu se uzimaju u obzir preporuke država ili međunarodnih organizacija kao što je Vijeće Europe. Imenuje ih posebni izaslanik Glavnog tajnika UN na razdoblje od 6 mjeseci uz mogućnost reizbora. Uredbom 2000/6 predviđeni su kriteriji za udaljšavanje iz službe međunarodnih sudaca i tužitelja.³⁹

Ubrzo se uvidjelo da Uredbom 2000/6 nisu riješeni problemi. Naime, ona nije dopuštala imenovanje međunarodnih sudaca i tužitelja u Prištini, gdje se događalo oko 35% zločina na Kosovu, ili u Prizrenu, Gnjilanu ili Peći. Jednako tako nije omogućivala imenovanje međunarodnih sudaca u Vrhovni sud Kosova.

U svibnju 2000. UNMIK donosi Uredbu 2000/34 kojom proširuje djelokrug djelovanja međunarodnih sudaca i tužitelja na svih pet okružnih sudova na Kosovu i na Vrhovni sud. Do kraja 2000. međunarodni suci imenovani su u

³⁸ UNMIK Regulation 2000/6 on the Appointment and Removal from Office of International Judges and International Prosecutors (izmijenjena Uredbom 2001/2 od 12. siječnja 2001). Tom su uredbom Ujedinjeni narodi, prvi put, uveli međunarodne suce i tužitelje u domaći kazneni sustav i omogućili im da rade zajedno s domaćim sucima i tužiteljima. Sustav međunarodnih sudaca i tužitelja uveden na Kosovu razlikuje se od ostalih mješovitih međunarodnih kaznenih sudova po svojoj proširenoj nadležnosti. Naime, međunarodni suci i tužitelji na Kosovu mogu preuzeti bilo koji kazneni slučaj, dok je u ostalim državama gdje su ustanovljeni mješoviti međunarodni kazneni sudovi njihova stvarna nadležnost ograničena na određene kategorije zločina. Jednako tako, vremenska nadležnost nije ograničena na određeno razdoblje, pa međunarodni suci i tužitelji mogu preuzeti i aktualne slučajeve.

³⁹ Do sada se to nije dogodilo, što je i razumljivo kad se ima u vidu da njihov mandat traje svega šest mjeseci. Praksa pokazuje da do sada jednom međunarodnom službeniku nije produžen mandat, nekoliko njih dobilo je produženje od tri mjeseca, a velik je broj dobrovoljno napustio Kosovo.

svakom od pet okružnih sudova i na Vrhovnom sudu, čineći tako ukupan broj od 10 međunarodnih sudaca. Do kraja 2000. godine bila su imenovana još dva međunarodna tužitelja, u Prištini i Prizrenu, čineći tako ukupan broj od tri međunarodna tužitelja.⁴⁰

Ipak, međunarodne suce ponovo su nadglasali kosovski suci u okružnim sudovima. To je rezultiralo neosnovanim presudama o krivnji protiv nekih srpskih optuženika i upitnim oslobađajućim presudama protiv nekih okrivljenika kosovskih Albanaca. Naime, zločine genocida ili ratne zločine prema člancima 141. i 142. Kaznenog zakona Savezne Republike Jugoslavije, kao i ubojstvo (članak 30. Kaznenog zakona Kosova), sudila su vijeća od po pet sudaca (dva profesionalna suca i tri suca porotnika). To znači da međunarodni suci ne mogu postići većinu, čak i ako su oba profesionalna suca međunarodni suci. Osim toga, bilo je malo vjerojatno da oba profesionalna suca budu međunarodni suci jer je jedan distrikt imao maksimalno dva međunarodna suca i njihova prethodna uloga istražnih sudaca onemogućivala im je daljnje sudjelovanje u postupku. Tako je tipično međunarodno vijeće bilo sastavljeno od jednog međunarodnog suca i četiriju kosovskih sudaca (jednog profesionalnog suca i tri suca porotnika).⁴¹ Rezultat toga bile su odluke koje su odražavale stav domaćih sudaca, koji je u većini slučajeva bio suprotan stajalištu međunarodnih sudaca. U konačnici se prisutnost međunarodnih sudaca dodatno koristila kao opravdanje za donesene odluke.

Kao odgovor na probleme međunarodnih sudaca koji su bili nadglasani prilikom donošenja odluka u sudskim vijećima, UNMIK je donio dvije značajne uredbe. Prva je bila 2000/64, donesena 15. prosinca 2000., kojom se osigurava kontrola međunarodnih sudaca prilikom glasovanja.⁴² Ta uredba ovlašćuje posebnog izaslanika Glavnog tajnika UN da na zahtjev tužitelja, obrane ili UNMIK Department of Justice odobri sudsko vijeće sastavljeno od tri profesionalna suca, od kojih su najmanje dva međunarodni suci (u daljnjem tekstu: vijeće 64) umjesto vijeća od pet sudaca od koji su dva profesionalna i tri suca porotnika, u slučajevima kada je to neophodno radi osiguranja neovisnosti i nepristranost sudstva i pravilnog provođenja pravde.⁴³ Posebni

⁴⁰ Tijekom 2003. godine na Kosovu je bilo 13 međunarodnih sudaca i 14 tužitelja koji su ponajprije radili na slučajevima ratnih zločina i međuetničkog nasilja te organiziranog kriminaliteta.

⁴¹ Imenovanje međunarodnih sudaca porotnika nije bilo dopušteno.

⁴² UNMIK Regulation 2000/64 of 15 December 2000 on Assignment of International Judges and Prosecutors and/or Change of Venue.

⁴³ UNMIK Regulation 2000/64, section 2. Ova uredba se primjenjuje 12 mjeseci od dana stupanja na snagu, s time da je predviđena mogućnost produljenja njezina važenja za daljnjih 12 mjeseci. Posljednje takvo produljenje bilo je 2004. godine kada je donesena Uredba 2004/54 koja važenje Uredbe 2000/64 produžuje do 15. prosinca 2005. godine. Vidi UNMIK Regulation 2003/36 of 14 December 2003 Amending UNMIK Regulation no. 2000/64, as amended, on Assignment of International Judges/Prosecutors and/or Change of Venue, UNMIK/REG/2003/36, UNMIK Regulation 2004/54 Amending UNMIK Regulation no. 2000/64, as amended, on Assignment of International Judges/Prosecutors and/or Change of Venue, UNMIK/REG/2004/54.

izaslanik Glavnog tajnika UN može na temelju rezolucije 2000/64 označiti neki slučaj kao poseban nakon čega UNMIK izabire, između svih međunarodnih sudaca i tužitelja, tri međunarodna suca koji će činiti vijeće i tužitelja.

Druga uredba, 2001/2, donesena je 12. siječnja 2001. i dopušta međunarodnim tužiteljima obnoviti postupak i predmet vratiti u stanje istrage nakon što je domaći tužitelj od istrage odustao, a da pri tome ne prolaze složen i dugotrajan postupak predviđen kosovskim pravom. Tom uredbom također se predviđa obveza domaćih tužitelja da o svojoj odluci o napuštanju slučaja obavijeste međunarodnog tužitelja iz tog okruga unutar 14 dana, ostavljajući mu vrijeme da traži obnovu postupka.⁴⁴

Te uredbe, koje su omogućile međunarodnu kontrolu prilikom donošenja odluka te ponovno otvaranje slučajeva koje su napustili domaći tužitelji, osporavalo je domaće pravosuđe kao nezakonite, neprikladne i kao stvaranje paralelnog sustava pravde. Iako su u vijeću 64 mogli sudjelovati i domaći suci, u nekim kontroverznim slučajevima ratnih zločina, organiziranog kriminaliteta ili terorizma oni su to odbijali. Ipak, većina vijeća 64 imala je dva međunarodna suca i jednog domaćeg suca.

b) Pitanja primjene materijalnog i postupovnog kaznenog prava

Jedna od zadaća UNMIK-a bila je donošenje uredbi kojima će se riješiti pitanje primjenjivog prava. Uredbom 1999/1 propisano je da će sudovi na Kosovu primjenjivati pravo koje je bilo na snazi prije 24. ožujka 1999. sve dok su njegove odredbe u skladu s međunarodno priznatim standardima o ljudskim pravima.⁴⁵ Međutim, zbog pritiska kosovske opozicije koja je to pravo držala simbolom srpske diskriminacije,⁴⁶ UNMIK je za manje od 5 mjeseci donio novu rezoluciju koja je kao mjerodavno pravo propisala pravo koje je bilo na snazi na Kosovu 1989., uključujući kosovski Kazneni zakon iz 1989. godine.⁴⁷ U skladu s Uredbom 1999/24 sudovi primjenjuju uredbe UNMIK i kosovski Kazneni zakon. U slučaju nedostatka odredaba u uredbama UNMIK i kosovskom Kaznenom zakonu primjenjuju se odgovarajuće odredbe Kaznenog

⁴⁴ Povod donošenja te uredbe bila je odluka Vrhovnog suda u slučaju Afrim Zeqiri. Vijeće tog suda sastavljeno od domaćih sudaca donijelo je odluku o oslobađanju Zeqirija, kojom je Vrhovni sud poništio odluku Okružnog suda (koju je donijelo "vijeće 64") kojom se dopuštalo ponovno otvaranje istrage protiv Zeqirija nakon što je domaći tužitelj odustao. Uredba 2001/2 omogućila je da se odluka Vrhovnog suda o sprječavanju ponovnog otvaranja istrage poništi.

⁴⁵ UNMIK Regulation 1999/1 of 25 July 1999 on the Authority of the Interim Administration in Kosovo, UNMIK/REG/1999/1.

⁴⁶ Miloševićeve režimske odluke iz 1989. ukinule su kosovsku autonomiju i uništile kosovsko zakonodavstvo. Uz to su uklonile većinu kosovskih Albanaca s vladajućih pozicija. Zbog toga su kosovski Albanci smatrali pravo iz 1989. kao posljednje "legitimno" kosovsko pravo, dok su pravo iz 1999. karakterizirali kao simbol srpske diskriminacije.

⁴⁷ UNMIK Regulation 1999/24 of 12 December 1999 on the Law Applicable in Kosovo, UNMIK/REG/1999/24.

zakona Savezne Republike Jugoslavije. Uz to, sudovi su dužni poštovati međunarodno priznate standarde o ljudskim pravima.⁴⁸

Uredbama 2003/25 i 2003/26 iz srpnja 2003. doneseni su privremeni Kazneni zakon i privremeni Zakon o kaznenom postupku Kosova, koji su stupili na snagu 6. travnja 2004. godine.⁴⁹ Stupanjem na snagu ovih zakona prestali su vrijediti kazneni propisi koji su se do tada primjenjivali na Kosovu. Novi zakoni usklađeni su s međunarodnim standardima o ljudskim pravima.

c) *Implementacija Uredbe 2000/64 o imenovanju međunarodnih sudaca i tužitelja na Kosovu*

Kao i ostali mješoviti međunarodni kazneni sudovi, i sud na Kosovu u kojem su sudjelovali domaći i međunarodni suci suočen je s nizom problema, posebice onih vezanih za osiguravanje materijalnih sredstava te osiguravanju stručnog osoblja. Postojeći pravosudni sustav na Kosovu i dalje ima velik broj neriješenih predmeta, nedostaju mu kako međunarodni, tako i domaći suci te stručno osposobljeno osoblje. Velik broj imenovanih međunarodnih sudaca stručnjaci su međunarodnog prava i nemaju dovoljno znanja iz područja kaznenog prava, što se pokazalo kao ozbiljan nedostatak. Strani suci ne poznaju kosovsko pravo koje trebaju primjenjivati a okolnost da dolaze iz različitih pravnih sustava, još više otežava njihov rad. Ovom još valja pridodati profesionalno neiskustvo domaćih sudaca i tužitelja kao dodatni otežavajući faktor u radu mješovitih sudskih vijeća.

Neovisnost međunarodnih sudaca jedna je od temeljnih pretpostavki za njihovo učinkovito djelovanje. Međutim, okolnost da se imenuju na razdoblje od samo 6 mjeseci, ozbiljno dovodi u pitanje njihovu neovisnost. Neke nevladine organizacije postavile su pitanje ograničava li tako kratko vrijeme imenovanja sudsku i tužiteljevu neovisnost i dopušta li izravnu kontrolu nad njima. Naime, kako bi bili ponovo izabrani, suci i tužitelji mogu djelovati u pravcu podržavanja stava koji u određenom slučaju favorizira posebni izaslanik Glavnog tajnika UN. Kao opravdanje tako kratkog mandata navodi se da je to uobičajeno vrijeme za personalne misije u okviru mirovnih operacija. Uz to, nisu propisani jasni kriteriji koji bi odredili slučajeve koji su u nadležnosti međunarodnih sudaca. Sposobnost međunarodnih kaznenih sudaca i tužitelja da preuzmu bilo koji kazneni slučaj, neovisno o tome koji je zločin počinjen, ima dobre i loše strane. S jedne je strane neograničena

⁴⁸ UNMIK Regulation 1999/24 of 12 December 1999 on the Law Applicable in Kosovo, UNMIK/REG/1999/24., UNMIK Regulation 2000/59 of 27 October 2000 Amending UNMIK Regulation no 1999/24 on the Law Applicable in Kosovo, UNMIK/REG/2000/59.

⁴⁹ UNMIK Regulation 2003/25 of 6 July 2003, Provisional Criminal Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/25 i UNMIK Regulation 2003/26 of 6 July 2003, Provisional Criminal Procedure Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/26.

fleksibilnost u odabiru slučajeva prednost jer omogućuje nepristranom međunarodnom vijeću da osigura pravdu u politički osjetljivim slučajevima. S druge strane takva je fleksibilnost osjetljiva na političke zloporabe i može biti kritizirana kao kršenje sudske neovisnosti jer ne osigurava transparentne kriterije za odabir slučajeva.

2.3. *Sijera Leone*

U Sijera Leoneu je 1991. godine izbio građanski rat između Vlade i pobunjenika okupljenih u organizaciji Revolucionarni ujedinjeni front (u daljnjem tekstu: RUF). Taj je rat 1996. rezultirao općim kaosom. Iako je 1999. potpisan mirovni sporazum između Vlade i snaga RUF, primirje nije dugo trajalo.⁵⁰ Sukobi između zaraćenih strana i dalje su se nastavili. U međuvremenu je RUF, potpomognut od Liberije, osvojio nalazišta dijamantima iz kojih se financirao. To je rezultiralo embargom na trgovinu dijamantima koju je Vijeće sigurnosti uvelo u lipnju 2000. te sankcijama protiv Liberije u svibnju sljedeće godine. Napad snaga RUF na pripadnike mirovnih snaga Ujedinjenih naroda učvrstio je odluku UN o poduzimanju odlučujućih akcija za smirivanje sukoba. Nakon tih događaja Vijeće sigurnosti istaknulo je potrebu osnivanja neovisnog suda za suđenje počiniteljima zločina i zatražilo od Glavnog tajnika da u pregovorima s Vladom Sijera Leonea postigne sporazum.⁵¹

Obje strane koje su sudjelovale u zločinima zagovarale su amnestiju, što nije naišlo na odobravanje međunarodne zajednice.⁵² Poseban izaslanik Glavnog tajnika izjavio je da Ujedinjeni narodi podrazumijevaju da se odredbe o amnestiji neće primjenjivati na zločin genocida, zločine protiv čovječnosti, ratne zločine i druga ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

a) Ustanovljavanje Specijalnog suda za Sijera Leone

Nakon godina nasilja i sukoba, Sijera Leone nije bila sposobna sama izgraditi pravosudni sustav za progon počinitelja zločina i primjenjivati ga u skladu s postojećim međunarodnim standardima. Pomoć međunarodne zajednice bila joj je prijeko potrebna kao bi osigurala pravičan kazneni postupak.

Glavni tajnik podnio je u listopadu 2000. Izvještaj o ustanovljivanju Specijalnog suda za Sijera Leone u kojem predlaže da se sud temelji na spora-

⁵⁰ Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone, Lome, Togo, 18 May 1999, U.N. Doc. S/1999/777.

⁵¹ Security Council Resolution 1315 (2000) on the Situation in Sierra Leone, U.N. Doc. S/RES/1315 (2000), 14 August 2000.

⁵² Vijeće sigurnosti je i nizom rezolucija (Rezolucija 1270/1999., 1289/2000., 1313/2000., 1315/2000., 1317/2000., 1321/2000., 1346/2001.) nastojalo uspostaviti mir.

zumu između Ujedinjenih naroda i Vlade Sjera Leonea.⁵³ U dodatku Izvještaja nalazi se prijedlog Nacrta sporazuma između UN i Vlade Sjera Leonea i Nacrt statuta Specijalnog suda. Vijeće sigurnosti prihvatilo je većinu prijedloga, ali je predložilo i nekoliko izmjena u pogledu osobne nadležnosti i financiranja suda. Rezolucijom 1370 (2001.) Vijeće sigurnosti je pozvalo Vladu Sjera Leonea da zajedno s Glavnim tajnikom i Visokim komesarom UN ubrza osnivanje specijalnog suda. Konačno, dogovoreno je da ustanovljavanje internacionaliziranog domaćeg kaznenog suda koji će biti pod zajedničkom upravom UN i Sjera Leonea, a odvojen od pravosudnog sustava Sjera Leonea. U siječnju 2002. godine u Freetownu je potpisan Sporazum i osnovan Specijalni sud koji je službeno počeo s radom 1. srpnja 2002.⁵⁴ Sjedište Suda je u Freetownu.⁵⁵

Prema članku 1. Statuta, Specijalni sud nadležan je suditi osobama koje su najodgovornije za počinjene zločina iz nadležnosti Suda nakon 30. studenog 1996. Stvarna nadležnost Suda proteže se na zločine protiv čovječnosti, povrede članka 3. Ženevskih konvencija i Dopunskog protokola II., druge ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava i određene teške zločine prema pravu Sjera Leonea.⁵⁶ Statut predviđa da su Specijalni sud i nacionalni sudovi usporedo nadležni, s time da Specijalni sud ima primat nad nacionalnim sudovima.⁵⁷ S obzirom na to da je među počiniteljima zločina bio veoma velik broj djece, nadležnost Suda proteže se na sve osobe starije od 15 godina.⁵⁸

Trenutno je pred sudom Sjera Leonea optuženo 11 osoba, uključujući i bivšeg liberijskog predsjednika Charlesa Ghankayja Taylora.⁵⁹

⁵³ Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone, 4 October 2000, U.N.Doc. S/2000/915. Vlada Sjera Leonea odgovorila je s potpisivanjem Sporazuma, što je potaknulo brojna pitanja, između ostalog zašto Ujedinjeni narodi ne posegnu za mjerama koje im stoje na raspolaganju na temelju glave VII. Povelje. I nakon što je Sud osnovan, njegov predsjednik Geoffrey Robertson uputio je Vijeću sigurnosti zahtjev da Sudu da mandat prema glavi VII. i na taj način nametne obvezu državama da surađuju sa Sudom.

⁵⁴ Osnovni dokumenti su Sporazum između Ujedinjenih naroda i Vlade Sjera Leonea o ustanovljivanju Specijalnog suda za Sjera Leone, Statuta Suda i Pravilnik o postupku i dokazima. Statut Specijalnog suda sadržajno je sličan statutima ICTY i ICTR, a u člancima 19., 20. i 22. izričito se upućuje na praksu *ad hoc* sudova. Dokumenti su dostupni na <http://www.sc-sl.org/documents.html>

⁵⁵ Headquarters Agreement Between the Republic of Sierra Leone and the Special Court for Sierra Leone, Signed on 21 October 2003.

⁵⁶ Članci 2. - 5. Statuta Specijalnog suda.

⁵⁷ Članak 8. Statuta Specijalnog suda.

⁵⁸ Pobunjenici RUF-a otimali su djecu od 7-8 godina i koristili se njima kao vojnicima prisiljavajući ih da čine zločine.

⁵⁹ Predviđa se da će se postupak voditi protiv svega 30-ak optuženika koji su bili na vladajućim pozicijama i da će postupci biti završeni u tri godine. Proračun Suda za 2004./2005. godinu iznosi 25,8 milijuna \$. Za usporedbu, proračun ICTY za 2003. godinu je 109.000.000 \$, a ICTR 87.000.000 \$. Službena stranica Specijalnog suda za Sjera Leone je www.sc-sl.org

b) Organizacijska struktura Specijalnog suda za Sjevernu Leone

Za razliku od internacionaliziranih domaćih kaznenih tijela u Kambodži i Istočnom Timoru, Specijalni sud za Sjevernu Leone ustanovljen je temeljem ugovora između UN i Vlade Sjeverne Leonea. Ovaj sud nije ugrađen u postojeći pravosudni sustav Sjeverne Leonea niti je ustanovljen kao tijelo UN.⁶⁰

Tijela predviđena Statutom su vijeća (sudsko i Žalbeno vijeće), Tužitelj i Tajništvo.⁶¹

U sudskom vijeću sjede tri suca od kojih dvojicu imenuje Glavni tajnik UN. Trećeg suca imenuje Vlada Sjeverne Leonea, što nužno ne znači da će on uvijek biti državljanin te države. Žalbeno vijeće sastoji se od pet sudaca, od kojih trojicu imenuje Glavni tajnik, a preostala dva suca Vlada Sjeverne Leonea. S obzirom da većinu sudaca u vijećima imenuje Glavni tajnik, može se reći da sud kontroliraju UN.

Tužitelja Specijalnog suda imenuje Glavni tajnik na vrijeme od tri godine, s time da može biti ponovo izabran.⁶² Zamjenika tužitelja imenuje Vlada Sjeverne Leonea uz konzultacije s UN. Tužitelj Specijalnog suda odgovoran je za istragu i progon osoba najodgovornijih za počinjene zločine iz nadležnosti Suda. Ured tužitelja ovlašten je ispitivati osumnjičenika, žrtve i svjedoke, prikupljati dokaze i provoditi istragu na mjestu događaja, pri čemu mu, ako je to prikladno, pomoć mogu pružiti vlasti Sjeverne Leonea. Tužitelj djeluje neovisno, kao zasebno tijelo Suda, pri čemu ne smije tražiti niti smije primati upute ni od jedne vlade ni drugog izvora. Tužitelj mora biti osoba visokih moralnih kvaliteta i posjedovati najveći stupanj stručnosti i iskustva u vođenju istrage i kaznenog postupka. Tužitelju u radu pomaže zamjenik i drugo osoblje. Pri njihovom izboru vodi se računa o njihovom dosadašnjem iskustvu u radu s maloljetnicima.⁶³

c) Pitanje primjene materijalnog i postupovnog kaznenog prava

Stvarnom nadležnosti Specijalnog suda obuhvaćeni su zločini međunarodnog humanitarnog prava koji su imali status zločina prema međunarodnom običajnom pravu u vrijeme kada su navodno počinjeni. Na taj način izbjegnuti su prigovori u svezi načelom *nullum crimen sine lege* i zabranom retroaktivne primjene zakona.⁶⁴ U Statutu, međutim, međunarodno običajno humanitarno pravo nije u cijelosti ugrađeno nego je prilagođeno sukobu i zločinima koji su

⁶⁰ Ovdje se radi o *treaty-based sui generis court of mixed jurisdiction and composition*. Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (4 October 2000), U.N.Doc. S/2000/915, stavak 9.

⁶¹ Članak 12. Specijalnog suda.

⁶² Za prvog tužitelja Specijalnog suda imenovan je Amerikanac David M. Crane.

⁶³ Vlada Sjeverne Leonea imenovala je Desmonda de Silvu za zamjenika tužitelja. Osoblje Ureda tužitelja sastoji se od osoba iz Sjeverne Leonea i ostalog osoblja. Od ožujka 2003. 25% osoblja su Amerikanci, a 50% Afrikanci.

⁶⁴ Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (4 October 2000), U.N.Doc. S/2000/915., stavak 12.

počinjeni u određenom razdoblju. Primjerice, Sud nije nadležan za zločin genocida jer nije bilo tvrdnji da je postojala namjera da se uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa, što je bitno obilježje zločina genocida. U nadležnost Suda uključene su povrede članka 3. Ženevskih konvencija i Dodatnog protokola II., ali ne i teška kršenja Ženevskih konvencija. Iz ovog se može zaključiti da su zločini počinjeni u Sijera Leoneu okarakterizirani kao unutrašnji sukobi i kao takvi ne predstavljaju teške povrede Ženevskih konvencija koje se odnose na međunarodne oružane sukobe. Međutim, takvo određenje je dvojbeno kada se uzme u obzir da su u sukobu sudjelovale i susjedne države, Liberia i Burkina Faso.

U nadležnosti Suda su i teški zločini prema pravu Sijera Leonea. Većina tih zločina mogla se podvesti pod zločine utvrđene međunarodnim pravom, no vjerojatno su zasebno izdvojeni zbog političkih razloga.⁶⁵

Vremenska nadležnost Suda nailazi na kritike utemeljene na činjenici da je građanski rat, u kojem je počinjen niz zločina, započeo još 1991.

Odredba kojom se nadležnost Specijalnog suda proteže na sve osobe starije od 15 godina jedna je od najkontroverznijih. Iako su se međunarodne organizacije suprotstavile proširivanju kaznene odgovornosti na osobe mlađe od 18 godina, Vlada Sijera Leonea bila je nepopustljiva u tom pogledu navodeći da su tzv. djeca vojnici imala značajnu ulogu u sukobima u Sijera Leoneu.⁶⁶

Na postupak pred Specijalnim sudom primjenjuju se *mutatis mutandis* odredbe Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog kaznenog tribunala za Ruandu koje su vrijedile u vrijeme osnivanja Specijalnog suda s time da suci Specijalnog suda mogu mijenjati i dopunjavati Pravila.⁶⁷

d) Neka pitanja implementacije Statuta Specijalnog suda

Vremenska nadležnost Specijalnog suda, od 30. studenog 1996., pokriva samo dio razdoblja sukoba koji su započeli još u svibnju 1991. U skladu s Izvješćem Glavnog tajnika tako određena vremenska nadležnost osigurava da najteži zločini koje su počinile obje strane u sukobu ulaze u nadležnost Specijalnog suda.⁶⁸ Ostaje otvorenim pitanje kako se misli stati na kraj kulturi

⁶⁵ Josipović, Ivo, Put do Rima: pregled pravnih i političkih okolnosti koje su doprinijele osnivanju Međunarodnog kaznenog suda, u: Josipović, I. et. al., *Stalni međunarodni kazneni sud*, str. 59.

⁶⁶ Radi zaštite ovih osoba tijekom postupka u Statutu su propisane određene mjere. Vidi članak 7.

⁶⁷ Članak 14. Statuta Specijalnog suda.

⁶⁸ Kao razlog za ovako ograničenu vremensku nadležnost Suda Glavni tajnik UN u svojem Izvješću navodi sljedeće razlog: (a) *the temporal jurisdiction should be reasonably limited in time so that the Prosecutor is not overburdened and the Court overloaded;* (b) *the beginning date should correspond to an event or a new phase in the conflict without necessarily having any political connotations;* and (c) *it should encompass the most serious crimes committed by persons of all political and military groups and in all geographical areas of the country. A temporal jurisdiction limited in any of these respects would rightly be perceived as a selective or discriminatory justice.* Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (4 October 2000), U.N.Doc. S/2000/915., stavak 25.

nekažnjavanja i očuvati mir kada se istražuje samo jedan određeni period unutar sukoba koji je započeo nekoliko godina ranije. I naravno, ostaje pitanje pravde za žrtve koje su stradale u razdoblju od 1991. do 1996. godine. Nepotrebno je ograničavati nadležnost na ovakav način. Tužitelju je trebalo ostaviti rješavanje pitanja koje su osobe najodgovornije za zločine počinjene od 1991. i da u skladu s time poduzme progon. Ovako skraćena vremenska nadležnost može uzrokovati velike probleme tužitelju u postupku dokazivanja odgovornosti pojedinih osoba.⁶⁹

Veliko nezadovoljstvo izazvala je odredba koja propisuje da djeca vojnici između 15 i 18 godina mogu biti procesuirani pred Specijalnim sudom. Velik broj djece bio je otet i prisiljen sudjelovati u zločinima. Nedostaju posebni kriteriji koji bi razgraničili odgovornost djece vojnika od odgovornosti odraslih osoba. Neka od pitanja koja se nameću jesu kako djeca od 15 godina mogu znati razliku između nezakonite i zakonite naredbe njihovog pretpostavljenog i je li opravdano podrazumijevati da djeca znaju da civilno stanovništvo u oružanom sukobu nije neprijatelj i da se stoga ne smije napadati i ubijati. Jednake sumnje u ispravnost ovakvog rješenja javit će se i kod slučajeva kada su djeci vojnicima stavljeni na raspolaganje alkohol i droge koje su oni dobrovoljno konzumirali i nakon toga počinili zločine. Možemo li pravila koja se u tim i sličnim slučajevima primjenjuju na odrasle primijeniti i na djecu? S obzirom na nedostatan uređenje ovih pitanja u Statutu Specijalnog suda, opravdana je briga oko poštivanja prava maloljetnih osoba, počinitelja najtežih zločina, u postupku pred Sudom.

Članak 5. Statuta koji propisuje nadležnost Specijalnog suda za zločine prema pravu Sijera Leonea nepotreban je i sadrži nazadne pretpostavke u pogledu zločina seksualnog nasilja. Ta odredba propušta regulirati zločine koji su počinjeni prema dječacima tijekom oružanih sukoba u Sijera Leoneu. Jednako tako, propisuje da seksualno nasilje nad djevojčicama starijim od 14 godina nije ozbiljan zločin. Sadržaj ove odredbe pokazuje da ozbiljnost zločina ovisi o godinama žrtve, pa se zločin zlostavljanja djevojčice stare između 13 i 14 godina opisuje kao manje ozbiljan i za njega se propisuje puno blaža kazna nego li za zločin nasilja nad djevojčicama mlađim od 13 godina.⁷⁰

2.4. Kambodža

U Kambodži su tzv. Crveni Kmeri pod vodstvom Pol Pota u razdoblju od 17. travnja 1975. do 7. siječnja 1979. učinili brojne zločine i ubili oko 1.700.000 ljudi.⁷¹ Nakon što su ih vijetnamske snage pobijedile, Crveni Kmeri su nastavili

⁶⁹ Linton, *op. cit.* (bilj. 7), str. 238.

⁷⁰ Ove odredbe nisu nužno suprotne međunarodnim ljudskim pravima i predstavljaju pravo koje se primjenjivalo u Sijera Leoneu tijekom razdoblja koje je obuhvaćeno vremenskom nadležnošću Specijalnog suda. *Ibid.*, str. 240-241.

⁷¹ To je činilo oko 21% stanovništva Kambodže.

gerilsku borbu. Nakon više od dva desetljeća od okončanja krvavog režima Crvenih Kmera, postignut je Sporazum između UN i Vlade Kambodže, čime su dane naznake da bi počinitelji konačno mogli biti izvedeni pred sud.

a) *Osnivanje Izvanrednog vijeća*

Opća skupština UN zatražila je 1997. godine od Glavnog tajnika da istraži mogućnosti osnivanja posebne skupine stručnjaka sa zadatkom da procijene postojeće dokaze i mogućnost da se vođe Crvenih Kmera izvedu pred (nacionalni ili međunarodni) sud.⁷² Na temelju rezultata njihova rada Glavni tajnik je 1999. podnio izvješće Općoj skupštini i Vijeću sigurnosti u kojem preporučuje osnivanje međunarodnog tribunala za suđenje pripadnicima Crvenih Kmera.⁷³ Takvu mogućnost odbila je Vlada Kambodže prihvativši osnivanje posebnog vijeća unutar nacionalnih sudova u radu kojih bi, uz domaće, sudjelovali i strani suci, tužitelji i pravni stručnjaci.

Tijekom 2000. godine Ujedinjeni narodi i Kambodža stupili su u pregovore koji su trajali dvije i pol godine, do veljače 2002. kad je Glavni tajnik UN zaključio da pregovore ne može nastaviti.⁷⁴ Naime, iako je Vlada Kambodže prihvatila ideju o stvaranju posebnog nacionalnog suda, Nacrt zakona o suđenju za genocid koji je pripremila, ocijenio je Kofi Annan, glavni tajnik UN, u veljači 2000. neprihvatljivim i predložio promjenu 18 od 49 članaka. Između ostalog, zalagao se za isključenje amnestije, imenovanje neovisnog i nepristranog tužitelja, sastav suda u kojem bi strani suci imali većinu. Uz niz manevara koje je poduzela kambodžanska Vlada s ciljem odugovlačenja usvajanja Zakona, on je na kraju usvojen, s time da ni jedna primjedba UN nije usvojena, i 10. kolovoza 2001. stupio je na snagu.⁷⁵ Glavni tajnik UN zaključio je da Kambodža nije osnovala nezavisni sud koji bi bio sposoban progoniti zločine i UN se početkom 2002. povukao iz pregovora. U prosincu iste godine Opća skupština UN, potaknuta od Francuske i Japana i podržana od Kambodže i SAD-a,⁷⁶

⁷² General Assembly Resolution 52/135, A/RES/52/135, 12 December 1997.

⁷³ United Nations, AS, General Assembly, Security Council, A/53/850, S/1999/231, 16 March 1999.

⁷⁴ Kao razlog napuštanja pregovora izjavljeno je sljedeće: "(...) *the United Nations has come to the conclusion that the Extraordinary Chambers, as currently envisaged, would not guarantee the independence, impartiality and objectivity that a court established with the support of the United Nations must have.*" Statement by UN Legal Counsel Hans Corell at a press briefing at UN Headquarters in New York, 8 February 2002., dostupno na <http://www.un.org/News/dh/infocus/cambodia/corell-brief.htm>

⁷⁵ Law of Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed During the Period of Democratic Kampuchea, dostupno na <http://www.derechos.org/human-rights/seasia/doc/krlaw.html>

⁷⁶ U Kongresu SAD 1994. godine donesen je tzv. *Cambodian Genocide Justice Act*. U tom dokumentu zatražio se od predsjednika SAD i od drugih državnih institucija da poduzmu mjere radi osnivanja suda koji bi sudio počiniteljima genocida (nije postojala suglasnost je li ovdje riječ o genocidu kako ga definira Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju genocida jer su zločini počinjeni na političkoj, a ne na nacionalnoj osnovi). Osnovan je posebni Ured (engl. *Office of Cambodian Genocide Investigations*) sa zadaćom da prikupi relevantne podatke.

usvojila je rezoluciju, potičući Glavnog tajnika da ponovo razmotri mogućnost nastavka pregovora.⁷⁷ Kambodža i UN vratili su se pregovorima i, konačno, u ožujku 2003., postigli sporazum.⁷⁸ Sporazum predviđa stvaranje posebnog vijeća, kao dijela postojećeg sudskog sustava, sastavljenog od međunarodnih sudaca. Za provedbu sporazuma nužno je da ga Kambodža ratificira, što je i učinjeno u listopadu 2004. Međutim, da bi se Sporazum mogao primjenjivati, bila su potrebna odobrenja još nekih tijela, uključujući predsjednika Kambodže. Konačno u travnju 2005. godine Sporazum je stupio na snagu.⁷⁹

Sporazumom se regulira suradnja između Ujedinjenih naroda i Vlade Kambodže u provođenju suđenja osobama najodgovornijim za zločine počinjene u Kambodži u razdoblju od 17. travnja 1975. do 6. siječnja 1979. Sporazum je implementiran u pravo Kambodže kroz Zakon o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.⁸⁰ Ustanovljeno je posebno vijeće, Izvanredno vijeće (engl. *Extraordinary Chambers*), kao dio nacionalnih sudova Kambodže.

Stvarna nadležnost Izvanrednog vijeća obuhvaća: 1. zločine propisane Kaznenim zakonom Kambodže iz 1956.: ubojstvo, mučenje i progon na vjerskoj osnovi, 2. genocid, 3. zločine protiv čovječnosti, 4. teška kršenja Ženevskih konvencija iz 1949., 5. kršenja odredbi Konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. svibnja 1954. i Konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961.⁸¹ Vremenska nadležnost ograničena je na razdoblje od 17. travnja 1975. do 6. siječnja 1979., a osobna nadležnost proteže se na osobe najodgovornije za počinjenje zločina iz nadležnosti Vijeća.⁸²

b) Organizacijska struktura Izvanrednog vijeća

Prema Zakonu o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća ustanovljeni su Sudsko vijeće i Vijeće Vrhovnog suda u sastav kojih ulaze kambodžanski i strani (međunarodni) suci, s time da kambodžanski suci imaju većinu. Sudsko vijeće sastoji se od pet sudaca, tri kambodžanska i dva strana suca. Vijeće Vrhovnog

⁷⁷ General Assembly Resolution A/RES/57/228, 18 December 2002.

⁷⁸ Agreement Between The United Nations and The Royal Government of Cambodia Concerning the Prosecution Under Cambodian Law of Crimes Committed During the Period of Democratic Kampuchea, dostupno na <http://www.cambodia.gov.kh/krt/pdfs/Agreement%20between%20UN%20and%20RGC.pdf>

⁷⁹ U skladu sa člankom 32. Sporazum stupa na snagu dan nakon što obje strane pismeno obavijeste jedna drugu da su ispunjene pravne pretpostavke za njegovo stupanje na snagu. Vlada Kambodže takvu je obavijest uputila UN 16. studenog 2004. Nakon toga UN je intenzivirao rad na osiguranju izvora financiranja Izvanrednog vijeća. Glavni tajnik UN, Kofi Annan konačno je 28. travnja 2005. poslao obavijest da su ispunjene pretpostavke za stupanje na snagu Sporazuma. Vidi <http://www.cambodia.gov.kh/krt/english/statments%20and%20letters.htm>

⁸⁰ Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea. Tekst sporazuma vidi na <http://www.cambodia.gov.kh/krt/english/statments%20and%20letters.htm>

⁸¹ Članci 2.-8. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸² Članak 1. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

suda sastoji se od sedam sudaca od kojih su četiri kambodžanski suci.⁸³ Predsjednik Sudskog vijeća i predsjednik Vijeća Vrhovnog suda imenuju se iz reda kambodžanskih sudaca.

Odluke se u vijećima donose jednoglasno, a ako se jednoglasnost ne može postići, kvalificiranom većinom glasova. Za donošenje odluke u Sudskom vijeću potrebna su četiri glasa, dok je za donošenje odluke u Vijeću Vrhovnog suda potrebno pet glasova.⁸⁴ Na taj način osiguralo se da kambodžanski suci, iako imaju većinu u vijećima, ne mogu donijeti odluku bez glasa barem jednog međunarodnog suca.

Prema Zakonu o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća strane suce, jednako kao i domaće, u konačnici bira kambodžanski *Supreme Council of the Magistra*. Razlika između imenovanja domaćih i međunarodnih sudaca u tome je što se međunarodni suci imenuju sa spiska koju sastavlja Glavni tajnik UN. Zanimljivo je da Zakon o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća propisuje, pod određenim pretpostavkama, mogućnost da *Supreme Council of the Magistra* imenuje međunarodne suce na temelju preporuke vlada država članica UN. U konačnici, Zakonom je predviđena i mogućnost da međunarodne suce u cijelosti zamijene kambodžanski suci.⁸⁵ Suci se biraju na neodređeno vrijeme, dok traju postupci.⁸⁶

Za vođenje istrage odgovorni su istražni suci, jedan kambodžanski i jedan međunarodni. Ako se istražni suci ne slože o pitanju treba li započeti istragu, moraju nastaviti istragu, osim ako jedan od istražnih sudaca u roku od 30 dana ne postavi formalni zahtjev da se to pitanje riješi. Konačnu odluku o započinjanju istrage, protiv koje nema mogućnosti žalbe, donosi Predraspravno vijeće koje se sastoji od tri kambodžanska suca i dva međunarodna. Ako za započinjanje istrage glasuju četiri suca, istraga se odmah nastavlja. Ako se odluka da se ne započinje istraga ne može donijeti većinom od četiri glasa, istraga se također mora nastaviti.

Za provođenje progona odgovorni su tužitelji, jedan iz Kambodže i jedan strani tužitelj. Stranog tužitelja s popisa koji sastavlja Glavni tajnik UN, bira kambodžanski *Supreme Council of the Magistra* na vrijeme dok traje postupak. Tužitelji moraju biti osobe visokih moralnih kvaliteta i posjedovati najveći stupanj stručnosti i iskustva u vođenju istrage i kaznenog postupka. Tužitelji djeluje neovisno i ne smiju tražiti niti smiju primati upute ni od jedne vlade, ni drugog izvora.⁸⁷ U slučaju da se tužitelji ne slože oko pitanja provedbe progona, progon se mora nastaviti osim ako jedan od tužitelja ne postavi formalan zahtjev

⁸³ Članak 9. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸⁴ Članak 14. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸⁵ Sporazumom između Ujedinjenih naroda i Vlade Kambodže nije predviđena takva mogućnost. Usp. članak 3. Sporazuma i članak 46. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸⁶ Članak 12. stavak 2. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸⁷ Tužitelji djeluju u skladu s postojećim postupovnim pravilima koja su na snazi a pod određenim pretpostavkama mogu "*seek guidance in procedural rules established at the international level*". Vidi članak 20. stavak 1. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

da se to pitanje riješi. Konačnu odluku, kao i u slučaju neslaganja istražnih sudaca o nastavku istrage, donosi Predraspravno vijeće.

Uz strane suce i tužitelje predviđeno je i imenovanje stranog osoblja u Tajništvu.⁸⁸

c) Pitanja primjene materijalnog i postupovnog kaznenog prava

U skladu s člankom 3. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća, zločini ubojstva, mučenja i progon na vjerskoj osnovi predstavljaju kršenja Kaznenog zakona Kambodže iz 1956. godine. Ovdje se nameće pitanje zastare ovih kaznenih djela koja je prema važećim kambodžanskim zakonima iznosila dvadeset godina.⁸⁹

Članak 4. definira zločin genocida i izveden je iz članaka 2. i 3. Konvencije o genocidu, čija je Kambodža stranka od 1951. godine. Ovdje se postavilo pitanje da li se počinjeni zločini mogu definirati kao zločin genocida. Naime, genocid se određuje kao djelo učinjeno u namjeri da se u cijelosti ili djelomice uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa. Iako su tijekom režima Crvenih Kmera progonjene određene etničke skupine, glavni cilj Crvenih Kmera bili su Kambodžanci koji nisu dijelili njihove političke stavove. Iz ovog proizlazi da su Crveni Kmeri počinili zločine protiv čovječnosti, prije negoli genocid.

Određenje zločina protiv čovječnosti razlikuje se od njihova poimanja u suvremenom međunarodnom običajnom pravu. To nužno ne narušava načelo zakonitosti jer su zločini protiv čovječnosti uže definirani, što je *in favorem* optuženika jer dodatno ograničava uvjete progona.⁹⁰

U članku 6. definiraju se teška kršenja Ženevskih konvencija za čiju primjenu je neophodno postojanje međunarodnog oružanog sukoba između država stranaka Ženevskih konvencija. Crveni Kmeri bili su u sukobu sa svojim susjedima, Vijetnamom, Laosom i Tajlandom, koji su države stranke Ženevskih konvencija. Međutim, kako je već naglašeno, sukob Crvenih Kmera sa susjednim državama manjeg je opsega od zločina koje su počinili prema kambodžanskim neistomišljenicima. Da bi se ovi posljednji mogli odrediti kao teška kršenja Ženevskih konvencija, mora ih se definirati kao međunarodne sukobe.⁹¹

⁸⁸ Zamjenika tajnika imenuje Glavni tajnik UN. Članak 31. Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća.

⁸⁹ Grupa stručnjaka, iako je prepoznala zakonitost kaznenog progona na temelju domaćeg prava, naglasila je i probleme koji proizlaze iz oskudnosti izvora kaznenog prava Kambodže te čestih promjena pravnih režima u toj državi prije njezine nezavisnosti. Report of the Group of Experts for Cambodia Established Pursuant to General Assembly Resolution 52/135, 18 February 1999.

⁹⁰ Linton, *op. cit.* (bilj. 7), str. 194.

⁹¹ *Ibid.*, str. 195.

U nadležnosti Izvanrednog vijeća su i kršenja odredbi Konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. svibnja 1954. i Konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. Ovo je prvi put da se kršenja odredbi Konvencije za zaštitu kulturnih dobara progone na osnovi samog ugovora. Takvi zločini obično su definirani kao kršenje zakona i običaja ratovanja.⁹² Napadi na kulturne objekte tijekom međunarodnog sukoba mogu se također podvesti pod napade na zaštićene objekte i tada predstavljaju teška kršenja Ženevskih konvencija koja su u nadležnosti Izvanrednog vijeća.⁹³

Izvanredna vijeća primjenjuju postojeće kambodžansko kazneno postupovno pravo. To pravo ne daje dovoljnu zaštitu optuženicima u području pristupa dokazima, omogućavanja branitelja te prava na unakrsno ispitivanje svjedoka. Grupa stručnjaka nalazi da je kazneno postupovno pravo Kambodže konfuzno i da propisuje različita rješenja u pogledu istih pitanja.⁹⁴ Zakon o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća u članku 35. propisuje temeljna prava optuženika i pozivajući se na članak 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima donekle ublažava bojazan hoće li optuženici imati pravično suđenje.

d) Pitanja implementacije Zakona o ustanovljavanju Izvanrednog vijeća

Osigurati rad Izvanrednog vijeća u skladu s međunarodnim standardima bit će zacijelo težak zadatak. Kambodžanski pravosudni sustav prožet je korupcijom, a kontrola Izvanrednog vijeća od strane kambodžanske vlade može imati poguban utjecaj na njegov rad. Okolnost da se traži kvalificirana većina u donošenju odluka može donekle ublažiti bojazan oko nezavisnosti ovoga Vijeća, no ne može ga u potpunosti otkloniti. Kvalificiranom većinom donosit će se odluke u pogledu krivnje ili nevinosti optuženika, međutim običnom većinom glasova donosit će se sve ostale odluke. Na taj način kambodžanski suci mogu usmjeravati i kontrolirati postupak i stoga postoji očiti rizik da se neće moći prikupiti svi relevantni dokazi i stvoriti osnova za osuđujuće presude.

Ipak, iako postoji opravdana bojazan za djelotvornost tako osnovanog suda i nezavisnost Izvanrednog vijeća u kojem većinu imaju kambodžanski suci, sporazum nastao nakon pet godina pregovora i nakon 24 godine od prestanka vlasti Crvenih Kmera ipak daje nadu da će zločinci konačno biti izvedeni pred sud. Sporazum je naišao na mnoge kritike. Grupe za ljudska prava tvrde da mogućnost Vlade Kambodže da utječe na suce, predstavlja neprihvatljivu smetnju pravdi.⁹⁵ I sam Glavni tajnik u Izvještaju Općoj skupštini, procjenjujući

⁹² Vidi članak 3. Statuta MKSJ.

⁹³ Linton, *op. cit.* (bilj. 7), str. 196.

⁹⁴ Report of the Group of Experts for Cambodia Established Pursuant to General Assembly Resolution 52/135., stavak 125.

⁹⁵ Predsjednik nevladine humanitarne organizacije *Human Rights Watch*, Mike Jendrecejczyk, izjavio je da taj sporazum "represent the lowest standards yet for a tribunal with UN participation".

Sporazum, navodi da još uvijek postoji sumnja o kredibilitetu Izvanrednog vijeća. S druge strane, većina potencijalnih optuženika starija je od 70 godina i vrijeme da se ostvari pravda istječe.⁹⁶

2.5. *Bosna i Hercegovina*

Za razliku od sudova u Istočnom Timoru, Sijera Leoneu i Kambodži, koji su nastali kao posljedica nedostatka bilo kakvog međunarodnog mehanizma pravde, za zločine počinjene na prostoru Bosne i Hercegovine primarnu nadležnost ima MKSJ. Međutim, zbog nemogućnosti da taj tribunal sudi svim osobama odgovornim za zločine, u Bosni i Hercegovini osnovan je poseban odjel kojeg sačinjavaju međunarodni i domaći suci.

Sudovi u Bosni i Hercegovini počeli su procesuirati predmete ratnih zločina još u vrijeme sukoba u toj državi. Ipak, nestabilna politička situacija, odljev stručnih kadrova iz pravosuđa i odvjetništva te imenovanje novih kadrova na etničkim i političkim temeljima izazvali su nepovjerenje međunarodne zajednice. Zbog navedenih razloga uveden je postupak pod nazivom Pravila puta koji je omogućio da Haaški tribunal nadzire kaznene progone poduzete od nadležnih tijela BiH.⁹⁷ Nadležna tijela BiH morala su dostaviti svaki predmet Haaškom tribunalu koji bi zatim odobravao uhićenje i podizanje optužnice. Ured tužitelja MKSJ je nakon proučavanja predmeta donosio odluku o tome ima li dovoljno dokaza po međunarodnim standardima koji opravdavaju uhićenje ili podizanje optužnice protiv osumnjičenika.⁹⁸ Ukoliko je Tužiteljstvo smatralo da postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila zločin, kazneni postupak bi se proveo na razini sudova u entitetima.⁹⁹ S obzirom na planirani završetak rada MKSJ, Glavna tužiteljica je 27. kolovoza 2004. obavijestila Predsjedništvo BiH da od 1. listopada 2004. Haaško tužiteljstvo više neće biti u mogućnosti pregledavati predmete iz BiH i ta je obveza prenesena na

⁹⁶ U zatvoru se od 1999. nalaze samo dvojica vođa Crvenih Kmera: Ung Choeun i Kaing Guek Iev. Lider Crvenih Kmera umro je 1998.

⁹⁷ Pravila puta dodatak su Rimskom sporazumu potpisanom 18. veljače 1996. od strane predsjednika Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije. Tekst sporazuma dostupan je na www.ohr.int/ohr-dept/hr-rol/thedept/war-crime-tr

⁹⁸ MKSJ je svaki od predmeta označavao s oznakama A do H. Najznačajnije su bile oznake A, B i C, koje su značile da postoji dovoljno dokaza protiv određene osobe, da nema dovoljno dokaza, odnosno da Haaški tribunal ne može odlučiti da li ima dovoljno dokaza i upućuje tijela vlasti BiH da prikupe dodatne dokaze i ponovo vrate predmet na odlučivanje Tribunalu. OSCE, Odjel ljudskih prava, *Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini*, Napredak i prepreke, ožujak 2005., str. 5.

⁹⁹ U Federaciji BiH sudbeni sustav se sastoji od 10 županijskih sudova i 28 općinskih sudova, dok se sustav u Republici Srpskoj sastoji od 5 okružnih sudova i 19 osnovnih sudova. Županijski sudovi, odnosno okružni sudovi i Sud Brčko Distrikta imali su stvarnu nadležnost suditi u prvom stupnju za ratne zločine, dok su u žalbenom postupku odlučivali vrhovni sudovi u entitetima i Apelacijski sud Brčko Distrikta.

Tužiteljstvo BiH.¹⁰⁰ Sada je Tužiteljstvo BiH nadležno za pregledavanje velikog broja predmeta koji su bili dostavljeni Uredu tužitelja MKSJ na kategorizaciju. S obzirom da se radi o velikom broju predmeta, Tužiteljstvo BiH je usvojilo Pravilnik o pregledu predmeta ratnih zločina kojim se uređuje pregled predmeta kako bi se odlučilo hoće li se nastaviti postupak ili ne i ako da, da li će se postupak provesti pred Sudom BiH ili pred sudovima u entitetima.¹⁰¹ Naime, Krivičnim zakonom i Zakonom o krivičnom postupku BiH od 1. ožujka 2003. godine stvarna nadležnost u predmetima ratnih zločina prenesena je s entiteta na državnu razinu, na Sud BiH, s time da je ostavljena mogućnost da taj sud prenese nadležnost na mjesno nadležni sud u entitetu.¹⁰²

a) Osnivanje Odjela za ratne zločine

Unutar Kaznenog odjela Suda BiH uspostavljen je Odjel za ratne zločine koji je nadležan postupati u predmetima ratnih zločina.¹⁰³ Uspostava Odjela za ratne zločine prvi put je predložena na sastanku Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira 12. lipnja 2003. godine.¹⁰⁴ Tijekom 2003. i 2004. godine osnivanje Odjela za ratne zločine bilo je predmetom razgovora Haaškog tribunala i Ureda visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (OHR).¹⁰⁵ Prema OHR-ovom Izvješću o napretku u implementaciji projekta za uspostavu Ureda tajništva (engl. *Project Implementation Plan Registry Progress Report*) od 20. listopada 2004.¹⁰⁶ Odjel za ratne zločine institucija je Bosne i Herce-

¹⁰⁰ Od 1996. godine Ured tužitelja MKSJ primio je spise protiv ukupno 5.789 osoba koje se sumnjiče za ratne zločine. Jedinica je do 29. rujna 2004. pregledala i kategorizirala predmete za ukupno 3.489 osoba i vratila ih na postupanje domaćim tijelima vlasti. Od predmeta koji su vraćeni u BiH, 846 je dobilo oznaku A, 2.346. B i 675 je dobilo oznaku C. OSCE, Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, *op. cit.* (bilj. 98), str. 6.

¹⁰¹ Tužiteljstvo je usvojilo kriterije za ocjenjivanje osjetljivosti koji služe kao smjernice za određivanje koji će sud postupati u predmetu i sadržani su u dokumentu *Orijentacijski kriteriji za osjetljive predmete Pravila Puta*. Prema ovim kriterijima vrlo osjetljive predmete sudit će Sud BiH, dok osjetljivi predmeti mogu, prema diskrecijskoj ocjeni Glavnog tužitelja, biti vraćeni županijskim i okružnim sudovima.

¹⁰² Sve prijave protiv počinitelja ratnih zločina podnesene nakon 1. ožujka 2003. godine tužitelji u entitetima moraju podnijeti Državnom tužitelju BiH (čl. 215. stavak 3. ZKP-a BiH).

¹⁰³ Osim od Odjela za ratne zločine, Krivični odjel sastoji se još od Odjela za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju i Odjela za sva ostala krivična djela u nadležnosti Suda.

¹⁰⁴ Deklaracija Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira od 12. lipnja 2003. Vijeće za provedbu mira je osnovano nakon Konferencije za provedbu mira u Londonu u prosincu 1995. Čini ga 55 država i međunarodnih organizacija koje vode postupak provedbe mira u BiH u skladu s odredbama Daytonskog mirovnog sporazuma.

¹⁰⁵ U skladu s odredbama Daytonskog mirovnog sporazuma Visoki predstavnik je u ime međunarodne zajednice zadužen nadgledati provedbu Mirovnog sporazuma u BiH. Visokog predstavnika predlaže Upravni odbor Vijeća za provedbu mira, a imenovanje potvrđuje Vijeće sigurnosti UN-a. <http://www.ohr.int/ohr-info/gen-info/#3>

¹⁰⁶ Dostupno na <http://www.ohr.int/ohr-dept/rule-of-law-pillar/pdf/wcc-project-plan-201004-eng.pdf>

govine koja djeluje u skladu s važećim zakonodavstvom BiH. Međutim, u prvoj fazi rada Odjel će sačinjavati i međunarodni suci i administracija. U Izvješću je predviđeno da Raspravno i Žalbeno vijeće budu sastavljeni od dva strana suca i jednog domaćeg suca. U kasnijem razdoblju sudbena tijela bila bi sastavljena pretežito od domaćih sudaca, a u konačnici, protekom razdoblja od 5 godina, sudbena tijela činili bi isključivo domaći suci. Jednako tako Odjel Tužiteljstva BiH imao bi međunarodne tužitelje koji bi svoja mjesta postupno prepuštali domaćim tužiteljima. Tajništvo će pružati nužnu tehničku podršku i obavljati administrativne poslove za Odjel za ratne zločine te za Odjel za ratne zločine pri Tužiteljstvu.

Da bi se moglo ostvariti sve predviđeno u Izvješću OHR-a, bilo je neophodno prethodno provesti reformu zakonodavstva Bosne i Hercegovine, što je i učinjeno tijekom 2004. godine donošenjem izmjena i dopuna zakona koje su omogućile formiranje posebnog Odjela za ratne zločine u okviru Suda BiH.¹⁰⁷

Odjel za ratne zločine nadležan je za tri vrste predmeta: 1. predmete ratnih zločina zaprimljenih nakon 1. ožujka 2003. kada smatra da oni zbog svoje osjetljivosti trebaju biti procesuirani na državnoj razini.¹⁰⁸ Ukoliko smatra da uvjet osjetljivosti nije ispunjen, predmete će ustupiti sudovima u entitetima;¹⁰⁹ 2. predmete koje mu uputi Ured tužitelja MKSJ u kojima optužnica još nije podignuta i 3. predmete koje mu uputi MKSJ sukladno pravilu 11.bis Pravilnika o postupku i dokazima u kojima je optužnica potvrđena pred tim tribunalom.¹¹⁰

b) Organizacijska struktura Odjela za ratne zločine

Sud Bosne i Hercegovine ima tri odjela – kazneni, upravni i žalbeni odjel. Kazneni odjel se nadalje dijeli na sljedeća tri odjela: Odjel I., za ratne zločine, Odjel II., za organizirani kriminal, gospodarski kriminal i korupciju te Odjel III., za sva ostala kaznena djela iz nadležnosti Suda.¹¹¹

¹⁰⁷ Krajem 2004. godine doneseno je ili izmijenjeno niz zakona. Vidi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu BiH, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tužiteljstvu BiH, Zakon o prijenosu predmeta sa Haškog suda na Tužiteljstvo BiH i korištenje dokaza koje je prikupio Haški sud u postupcima na sudovima u BiH, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti ugroženih svjedoka i svjedoka pod prijetnjom, Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (Službene novine BiH, 61/04.).

¹⁰⁸ Prvi slučaj koji je ocijenjen kao *vrlo osjetljiv* i prepušten Odjelu za ratne zločine je slučaj *Šimšić*. Sudeње je započelo u rujnu 2005.

¹⁰⁹ Odjel za ratne zločine neće biti u mogućnost voditi postupke u svim predmetima ratnih zločina. Zbog velikog broja predmeta, i dalje će najveći broj biti procesuiran pred sudovima u entitetima – okružnim sudovima u Republici Srpskoj i županijskim sudovima u Federaciji BiH, odnosno Sudu Brčko Distrikta.

¹¹⁰ U rujnu 2005. godine Žalbeno vijeće MKSJ odbilo je žalbu Milovana Stankovića protiv njegova izručenja na suđenje pred Sudom BiH. Ovo je prvi predmet koji je MKSJ, u skladu s pravilom 11. bis Pravila o postupku i dokazima MKSJ, ustupio Sudu BiH.

¹¹¹ Članak 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik B i H, 61/2004.

U skladu s člankom 17. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudu Bosne i Hercegovine u prijelaznom razdoblju će se u Odjel za ratne zločine imenovati međunarodni suci.¹¹² Prijelazno razdoblje ne može trajati duže od pet godina, što znači da do 2009. svi međunarodni suci moraju biti zamijenjeni domaćim sucima. Međunarodni suci ne smiju biti državljani BiH ni državljani neke od susjednih zemalja. Međunarodne suce imenuje Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu na vrijeme od dvije godine uz mogućnost reizbora. U sastav vijeća ulazi jedan domaći sudac, koji je ujedno i predsjednik vijeća i dva međunarodna suca.

Uz međunarodne suce, unutar posebnog Odjela za ratne zločine Tužiteljstva Bosne i Hercegovine imenovani su i međunarodni tužitelji.¹¹³

Osim međunarodnih sudaca predviđeno je i imenovanje međunarodnog tajnika na čelu Tajništva koji bi bio nadležan za upravljanje i pružanje usluga podrške Odjelu za ratne zločine.

c) Pitanja primjene materijalnog i postupovnog kaznenog prava

U poslijeratnom razdoblju usvojeni su novi kazneni zakoni u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i na razini države BiH. Međutim, na djela koja su počinjena tijekom rata primjenjuje se Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1977. godine, što je u skladu s načelom da se na počinitelja kaznenog djela primjenjuje onaj zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela, osim ako kasniji zakon nije povoljniji za počinitelja. Međutim, izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH stvorene su pretpostavke za procesuiranje kaznenih djela ratnih zločina prema odredbama novog Krivičnog zakona BiH.¹¹⁴ Kompleksna zakonska rješenja u svezi s prijenosom nadležnosti u predmetima ratnih zločina na sudove i tužiteljstva u entitetima BiH mogu dovesti do situacije da će se primjenjivati Krivični zakon BiH donesen 2003. Naravno, ovdje se opravdanim postavlja pitanje retroaktivne primjene zakona.

Nejasno je da li će se na predmete ratnih zločina koji će se tek procesuirati primjenjivati Krivični zakon iz 1977. ili ovaj iz 2003. godine. Naime, izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH propisuju da načelo zakonitosti i načelo da se primjenjuje kazneni zakon koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela, osim ako kasniji zakon nije blaži za počinitelja, ne utječu na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za bilo koje činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo

¹¹² Međunarodni suci mogu biti imenovani i u Odjelu za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, 61/2004.

¹¹³ Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 24/02., 3/03., 37/03., 42/03., 9/04., 35/04. i 61/06.

¹¹⁴ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, 36/03., 37/03., 21/04., 69/04.

u vrijeme izvršenja predstavljalo kazneno djelo prema općim načelima međunarodnog prava. Cilj je ovako formulirane odredbe omogućiti primjenu novog Krivičnog zakona BiH koji propisuje nove oblike kaznenog djela ratnog zločina, kao i nove oblike kaznene odgovornosti koji do tada nisu bili predviđeni zakonom, a priznati su međunarodnim pravom. Ovo pitanje razmatrat će se pred Sudom BiH jer će obrana zasigurno istaknuti pitanje retroaktivne primjene Krivičnog zakona iz 2003. godine.¹¹⁵

Federacija Bosne i Hercegovine i Republike Srpske usvojile su nove zakone o krivičnom postupku u 2003. godini pa se, ovisno o trenutku kada je potvrđena optužnica, neki predmeti ratnih zločina procesuiraju prema starom ZKP-u, a neki prema novom ZKP-u iz 2003.¹¹⁶ Između ova dva zakona postoje bitne razlike. Raniji zakon sadržavao je značajke inkvizitornog sustava u kojem je istražni sudac bio nadležan za istražni postupak, a uloga tužitelja i branitelja bila je, sukladno tome, manje izražena. Novi zakoni Federacije BiH i Republike Srpske sadrže niz karakteristika akuzatornog modela kaznenog postupka. Primjerice, ukinuta je funkcija istražnog suca, a istražne radnje obavlja policija i tužitelj, na glavnoj raspravi sudac više nema primarnu ulogu u ispitivanju svjedoka već je to prepušteno strankama.¹¹⁷

d) Teškoće u kaznenom progonu ratnih zločina u BiH

S obzirom da je Odjel za ratne zločine započeo s radom u listopadu 2005. godine, ne može se izvesti pouzdani zaključak u svezi s rezultatima njegova rada. Međutim, s obzirom da su se prije osnivanja ovog odjela procesuiranjem ratnih zločina bavili sudovi u entitetima, dio problema s kojima su se oni suočavali vjerojatno neće moći izbjeći niti Odjel za ratne zločine.

Uz pitanje retroaktivne primjene zakona, o čemu je bilo riječi u prethodnom poglavlju, dodatni problemi proizašli su iz postojanja dvaju relevantnih Zakona o krivičnom postupku. Iako je propisan kriterij iz kojeg jasno proizlazi koji će se zakon primijeniti na određeni predmet, postoje nejasnoće u pogledu prihvatljivosti ranije prikupljenih dokaza i općenito glede utjecaja novog ZKP-a na postupak. Odredbe novog ZKP-a u pogledu izvođenja dokaza na glavnoj raspravi znatno se razlikuju u odnosu na raniji ZKP, što je izazvalo rasprave o prihvatljivosti ranije pribavljenih dokaza. Teškoće se mogu očekivati i glede izjava koje su osumnjičenci dali tijekom istrage prema odredbama ranijeg ZKP-a. Postavlja se pitanje mogu li se te izjave koristiti kao dokaz u postupku. Novi ZKP ovo pitanje učinio je dodatno složenim jer u nekim odredbama izričito propisuje da se izjava dana u istrazi može koristiti kao dokaz, dok u

¹¹⁵ OSCE, Sudeње ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, *op. cit.* (bilj. 98), str. 12. i 20.

¹¹⁶ Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, 35/03., 37/03., 56/03., 78/04.

¹¹⁷ OSCE, Sudeње ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, *op. cit.* (bilj. 98), str. 12.

drugim odredbama to ne dopušta.¹¹⁸ Pitanje prihvatljivosti dokaza koje je pribavio Haaški tribunal riješeno je Zakonom o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužiteljstvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima BiH, koji je stupio na snagu u siječnju 2005. U skladu s odredbama ovog zakona, dokazi pribavljeni sukladno Statutu i Pravilniku o postupku i dokazima MKSJ mogu biti korišteni u postupku pred Sudom BiH.

Uz ove postoje i druge prepreke koje je nužno otkloniti kako bi se učinkovito procesuirali ratni zločini. Uočene su teškoće u pronalaženju i osiguranju nazočnosti svjedoka i optuženih na sudu te u pogledu učinkovite međudržavne suradnje. Velik problem predstavlja neodazivanje svjedoka pozivu suda i njihovo često "zaboravljanje" događaja.

Unatoč problemima koji su pratili postupke protiv počinitelja ratnih zločina, na županijskim i okružnim sudovima uspostava mješovitog Odjela za ratne zločine BiH trebala bi imati pozitivan utjecaj na daljnje procesuiranje ratnih zločina, kako na državnoj, tako i na razini entiteta.

III. Prednosti i nedostaci mješovitih međunarodnih kaznenih sudova

Jedan od glavnih ciljeva prilikom ustanovljavanja mješovitih međunarodnih kaznenih sudova bio je ugraditi u ta tijela najbolje elemente iz domaćeg i međunarodnog pravosudnog sustava, odnosno otkloniti nedostatke koji prate svaki od ovih sustava.

Postojeća međunarodna kaznena tijela pokazala su niz nedostataka. Tako, rad *ad hoc* tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu prate ogromni financijski troškovi koji su spriječili međunarodnu zajednicu da razmatraju mogućnost ustanovljavanja novih *ad hoc* sudišta.¹¹⁹ Kao alternativa *ad hoc* tribunalima može se razmatrati Međunarodni kazneni sud, ali samo djelomično. Međunarodni kazneni sud, iako teži da postane univerzalnim, to još nije. Pitanje je da li će ikada i postati kada se ima na umu da su među državama koje nisu ratificirale Rimski statut, primjerice, SAD i Kina. Osim toga, čak kada bi Međunarodni kazneni sud imao nadležnost nad svim počiniteljima zločinima, ne bi bio u mogućnosti suditi svima. Taj sud će se morati ograničiti samo na

¹¹⁸ *Ibid.*, str. 29.

¹¹⁹ Glavni tajnik UN u svojem izvješću naglasio je činjenicu da su *ad hoc* tribunali izrasli u ogromne institucije s više od 2000 zaposlenih i godišnjim proračunom koji čini više od 15% ukupnog proračuna Ujedinjenih naroda. Iako *ad hoc* tribunali sude u složenim pravnim slučajevima koji bi zahtijevali znatna materijalna sredstva u svakom pravnom sustavu te iako djelovanje tribunala ne možemo promatrati samo kroz pitanje troškova, konačna razlika između troškova i broja procesuiranih slučajeva čini se bitnim pitanjem. Report of the Secretary General on the Rule of Law and Transitional Justice in Conflict and Post-Conflict Societies, U.N. Doc. S/2004/616, August 3, 2004., stavak 42.

one koji su najodgovorniji za zločine. S druge strane, domaći pravni sustavi u državama u kojima su počinjeni zločini često su ili potpuno uništeni ili nelegitimni i korumpirani.

Kada se ima u vidu da su nacionalni sudovi u državama gdje su se zločini dogodili politizirani, a da međunarodni kazneni sudovi imaju ograničene resurse i da su nedovoljno upoznati s prilikama u pojedinoj državi, težnja da se istodobno osigura međunarodna pravda i prepuste suđenja nacionalnim sudovima mogla bi se ostvariti upravo kroz model mješovitih međunarodnih kaznenih sudova. Mješoviti međunarodni kazneni sudovi čine se dobrim rješenjem koje je izvan sustava nacionalnih sudova i postojećih međunarodnih kaznenih tijela, a istodobno osigurava progon i kažnjavanje pojedinaca odgovornih za zločine. Uz to, prednost mješovitih međunarodnih kaznenih sudova je i to što u osiguravanju sredstava za njihov rad u znatnoj mjeri sudjeluje i država u kojoj su zločini počinjeni.

Među najvažnijim prednostima mješovitih međunarodnih kaznenih sudova u odnosu na *ad hoc* tribunale i Međunarodni kazneni sud zasigurno je uključivanje domaćeg pravosuđa u suđenje pojedincima koji su počinili zločine. Najveće vrijednosti mješovitih međunarodnih kaznenih sudova nalaze se u njihovoj sposobnosti da se prilagode lokalnoj kulturi, jeziku i pravu te istodobno očuvaju temeljne vrijednosti međunarodnog kaznenog prava. Uvođenjem mješovitih međunarodnih kaznenih sudova mijenja se međunarodno i domaće pravo, osigurava privođenje pravdi počinitelja ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti u državama gdje su zločine počinili i daje poticaj razvoju domaćeg pravnog sustava. Međutim, njihove stvarne sposobnosti prilagodbe domaćoj stvarnosti u nastojanjima da bolje služe domaćem stanovništvu otvaraju mogućnost različitim pritiscima, a njihova fleksibilnost može biti tumačena kao nepostojanost i konfuzija. Uz to, kod mješovitih međunarodnih kaznenih sudova u odnosu na *ad hoc* tribunale veći je rizik da će biti izloženi pritiscima etničkih, vojnih ili političkih struktura države u kojoj djeluju.

Preveliki oslonac na međunarodnu strukturu može stvoriti jaz između suda i domaćeg stanovništva i prijeti opasnost da ono u sudu vidi jedino tvorevinu nametnutu od strane međunarodne zajednice. Mješoviti model međunarodnih kaznenih sudova obećavajući je model koji može prevladati neke urođene nedostatke i domaćih i međunarodnih sudova, ali ne može osigurati rješenje svih problema. Kao i svaka druga sudska institucija, i mješoviti međunarodni kazneni sudovi trebaju sredstva i mora im se osigurati neovisnost.

Jednako kao i nacionalni sudovi, i mješoviti međunarodni kazneni sudovi mogu biti izloženi prijetnjama i zastrašivanju. Suđenje najvišim državnim dužnosnicima odgovornim za zločine u državama u kojima oni još uvijek uživaju potporu može biti veoma opasno. Pitanje zaštite svjedoka od iznimne je važnosti. Svjedocima, jednako kao i domaćem i međunarodnom osoblju valja pružiti adekvatnu zaštitu.

U pogledu sudjelovanja domaćeg osoblja valja također biti na oprezu. Vjerojatne su situacije da vladajuće strukture odgovorne za zločine još uvijek

kontroliraju domaći pravosudni aparat. S druge strane, promjena postojećeg osoblja može dovesti na odgovorna mjesta u sudstvu i tužiteljstvu osobe s nedovoljno znanja i iskustva koje nisu sposobne voditi tako kompleksna suđenja kao što su ona za ratne zločine.

Konačno, u slučajevima kada je očito da postoje problemi zbog prevelikog političkog upliva na rad mješovitog međunarodnog kaznenog suda, valja predvidjeti mogućnost premještanja suđenja u neku drugu susjednu državu. Međutim, i u tom slučaju mješoviti međunarodni kazneni sud treba zadržati svoje glavne karakteristike – što je moguće veći broj domaćeg osoblja, suđenje na domaćem jeziku kao glavnom jeziku i uzimanje u obzir domaće prakse.

Znatnu pozornost valja obratiti i na izbor stranih sudaca i tužitelja. Na te funkcije valja imenovati stručnjake međunarodnog i kaznenog prava. Značajni problemi mogu proizaći i iz različitih pravnih sustava kojima pripadaju međunarodni i domaći suci, što može dovesti do pravne nesigurnosti i ozbiljno potkopati vjeru u međunarodno kazneno pravosuđe.

Usprkos opasnostima koje se kriju u integriranju nacionalnih elemenata u međunarodnu pravdu, prednosti ovakvog pristupa suđenju ratnim zločinima pretežu nad nedostacima. Ako mješoviti međunarodni kazneni sudovi budu raspolagali odgovarajućim resursima, ljudskim i materijalnim, i dio svojih nastojanja usmjere na reformu domaćeg pravosuđa, zacijelo će pridonijeti efikasnom sustavu međunarodne pravde i osigurati da počinitelji zločina odgovaraju za svoja (ne)djela.

IV. Zaključak

Mješoviti međunarodni kazneni sudovi imat će važnu ulogu u budućnosti progona međunarodnih zločina. Međunarodni kazneni sud predstavlja prvi međunarodni kazneni sud koji bi trebao biti univerzalan i nadležan za najteže zločine. Međutim, zbog odbijanja nekih država da ratificiraju Rimski statut, ovaj sud još uvijek nema univerzalnu sudbenost. Osim toga, načelo komplementarnosti sadržano u Rimskom statutu jasno odražava želju da se međunarodnim zločinima bave u prvom redu domaći sudovi u zemljama gdje su ti zločini počinjeni. Eventualno osnivanje posebnih *ad hoc* sudova ne čini se vjerojatnim. Iskustva dvaju postojećih tribunala koja prate veliki troškovi i dugotrajni postupci potaknula su inicijative za traženjem drugih oblika pravde koji se mogu postići na nacionalnoj razini. Mješoviti međunarodni kazneni sudovi ostaju jedna, prilično atraktivna, opcija za međunarodnu zajednicu. Ti sudovi omogućuju provođenje pravde puno efikasnije negoli većina nacionalnih pravosudnih sustava u državama gdje su se zločini dogodili, a njihovi su troškovi puno manji od troškova *ad hoc* tribunala. Međutim, ne smijemo zanemariti probleme s kojima su ovi sudovi suočeni. Probleme retroaktivne primjene materijalnog kaznenog prava, složenog postupka, neiskustva domaćih, ali i međunarodnih sudaca i tužitelja valja riješiti na odgovarajući način kako

se ne bi doveo u pitanje kredibilitet ovakvih sudova i doveo u sumnju njihov rad u javnosti. Valja naglasiti da su i mješovitim međunarodnim kaznenim sudovima potrebna znatna materijalna sredstva, kao i druga pomoć. I sudovi te vrste traže sustavno financiranje, kvalitetno osoblje i jasno izraženu političku podršku ako žele biti aktivan akter u ostvarivanju pravde na međunarodnoj razini.

Rasprava o mješovitim međunarodnim kaznenim sudovima ne može biti zaključena bez upućivanja na ključnu potrebu za izgradnjom kaznenog sustava u državama u kojima su zločini počinjeni. Moraju se učiniti krajnji naponi da se u pojedinim državama osiguraju uvjeti kako bi se njihovo pravosuđe moglo uspješno nositi s procesuiranjem počinitelja najtežih zločina. Državama valja pružiti koordiniranu i prikladnu međunarodnu pomoć u osiguravanju adekvatnih uvjeta rada, izobrazbi sudaca i tužitelja te stručnu pomoć u unapređivanju domaćeg zakonodavstva kako bi se osigurala učinkovita pravna sredstva u borbi protiv zločina.

Literatura i pravni izvori

Literatura

1. Romano, Cesare, P. R, Nollkaemper, Andre, Kleffner, Jann (eds.), *Internationalized criminal courts and tribunals: Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia*, Oxford University Press, 2004.
2. Ambos, Kai, Othman, Mohamed (eds.), *New approaches in international criminal justice: Kosovo, East Timor, Sierra Leone and Cambodia*, Freiburg im Breisgau: Edition Iuscrim, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003.
3. Bertodano, de Sylvia, *Current Developments in Internationalized Courts*, *Journal of International Criminal Justice*, 1., 2003., str. 226 - 244.
4. Burke – White, William, *A Community of Courts: Toward a System of International Criminal Law Enforcement*, *Michigan Journal of International Law*, vol. 24, 1., 2002., str. 1-101.
5. Josipović, Ivo, Krapac, Davor, Novoselec, Petar, *Stalni međunarodni kazneni sud*, Zagreb, 2001.
6. Linton, Suzannah, Reiger, Caitlin, *The Evolving Jurisprudence and Practice of East Timor's Special Panels for Serious Crimes on Admissions of Guilt, Duress and Superior Orders*, *Yearbook of International Humanitarian Law*, vol. 4, 2001., str. 1 – 48.
7. Linton, Suzannah, *Cambodia, East Timor and Sierra Leone: Experiments in International Justice*, *Criminal Law Forum*, 12, 2001., str. 185-246.
8. Linton, Suzannah, *Rising from the Ashes: The Creation of a Viable Criminal Justice System in East Timor*, *Melbourne University Law Review*, vol. 25, 2001., str. 122-180.
9. *Report of the Group of Experts for Cambodia Established Pursuant to General Assembly Resolution 52/135*, 18 February 1999.
10. *East Timor, Judicial System Monitoring Programme*, dostupno na www.jsmp.minihub.org.
11. *East Timor, Special Panels for Serious Crimes, Public Prosecutor v. Joni Marques and 9 others, case number 09/2000., Judgement 11 December 2001*, dostupno na [http://www.jsmp.minihub.org/Reports/jsmpreports/Final%20Report%202004/court%20final%20report%202004\(e\).pdf](http://www.jsmp.minihub.org/Reports/jsmpreports/Final%20Report%202004/court%20final%20report%202004(e).pdf)

12. Judicial System Monitoring Programme, Overview of the Court in East Timor in 2004, dostupno na [http://www.jsmp.minihub.org/Reports/jsmpreports/Final%20Report%202004/court%20final%20report%202004\(e\).pdf](http://www.jsmp.minihub.org/Reports/jsmpreports/Final%20Report%202004/court%20final%20report%202004(e).pdf)
13. OSCE, Odjel ljudskih prava, Suđenje ratnih zločina na sudovima u Bosni i Hercegovini, Napredak i prepreke, ožujak 2005., dostupno na <http://www.oscebih.org/documents/1407-cro.pdf>
14. Project of International Courts and Tribunals, Hybrid Court, dostupno na <http://www.pict-pecti.org/courts/hybrid.html>
15. Report of the Secretary General on the United Nations Transitional Administration in East Timor, 17 April 2002, S/2002/432
16. Statement by UN Legal Counsel Hans Corell at a press briefing at UN Headquarters in New York, 8 February 2002., dostupno na <http://www.un.org/News/dh/infocus/cambodia/corell-brief.htm>
17. The Indonesian Commission of Inquiry into Human Rights Violations in East Timor, Report on the Investigation of Human Rights Violations in East Timor, 31 January 2000.
18. The Special Court for Sierra Leone, dostupno na <http://www.sc-sl.org/>
19. United Nations Office of the Higher Commissioner for Human Rights: Report of the International Commission of Enquiry on East Timor to the Secretary General, January 2000.
20. The Statute of the Iraqi Special Tribunal, dostupno na <http://www.cpa-iraq.org/humanrights/Statute.htm>
21. Counter-terror steps, violate human rights in UK, US, Iraq – UN expert, dostupno na <http://www0.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=16155&Cr=terror&Cr1=>
22. Peace Agreement Between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone, Lome, Togo, 18 May 1999, U.N. Doc. S/1999/777.

Pravni izvori

Istočni Timor

1. UN Doc. S/Res/1272 (1999), 25 October 1999.
2. UNTAET Regulation 1999/1 of 27 November 1999 on the Authority of the Transitional Administration in East Timor, UNTAET/REG/1999/1.
3. UNTAET Regulation 1999/3 of 3 December 1999 on the Establishment of a Transitional Judicial Service Commission, UNTAET/REG/1999/3.
4. UNTAET Regulation 2000/11 of 6 March 2000 on the Organization of Courts in East Timor, UNTAET/REG/2000/11.
5. UNTAET Regulation 2000/15 of 6 June 2000 on the Establishment of Panels with Exclusive Jurisdiction over Serious Criminal Offences, UNTAET/REG/2000/15.
6. UNTAET Regulation 2000/30 of 25 September 2000 on the Transitional Rules of Criminal Procedure, UNTAET/REG/2000/30.
7. UNTAET Regulation 2001/25 of 14 September 2001 on the Amendment of UNTAET Regulation 2000/11 on the Organization of Courts in East Timor and UNTAET Regulation 2000/30 on the Transitional Rules of Criminal Procedure, UNTAET/REG/2001/25.

Kosovo

1. UN Doc. S/Res/1244 (1999), 10 June 1999.
2. UNMIK Regulation 1999/1 of 25 July 1999 on the Authority of the Interim Administration in Kosovo, UNMIK/REG/1999/1.
3. UNMIK Regulation 1999/24 of 12 December 1999 on the Law Applicable in Kosovo, UNMIK/REG/1999/24.
4. UNMIK Regulation 2000/6 of 15 February on the Appointment and Removal from Office of International Judges and International Prosecutors, UNMIK/REG/2000/6.
5. UNMIK Regulation 2000/34 of 27 May 2000 Amending Reg. 2000/6, UNMIK/REG/2000/34.
6. UNMIK Regulation 2000/59 of 27 October 2000 Amending Reg. 1999/24, UNMIK/REG/2000/59.
7. UNMIK Regulation 2000/64 of 15 December 2000 on Assignment of International Judges and Prosecutors and /or Change of Venue, UNMIK/REG/2000/64.
8. UNMIK Regulation 2001/2 of 12 January 2001 Amending Reg. 2000/6, UNMIK/REG/2001/2.
9. UNMIK Regulation 2003/25 of 6 July 2003, Provisional Criminal Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/25.
10. UNMIK Regulation 2003/26 of 6 July 2003, Provisional Criminal Procedure Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/26.
11. UNMIK Regulation 2003/36 of 14 December 2003 Amending UNMIK Regulation no. 2000/64, as amended, on Assignment of International Judges/Prosecutors and/or Change of Venue, UNMIK/REG/2003/36,
12. UNMIK Regulation 2004/54 Amending UNMIK Regulation no. 2000/64, as amended, on Assignment of International Judges/Prosecutors and/or Change of Venue, UNMIK/REG/2004/54.

Kambodža

1. Agreement between the United Nations and the Royal Government of Cambodia Concerning the Prosecution under Cambodian Law of Crimes Committed during the period of Democratic Kampuchea, 6 June 2003.
2. Law on the Establishment of Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia for the Prosecution of Crimes Committed during the Period of Democratic Kampuchea, 6 June 2003.
3. General Assembly Resolution 52/135, A/RES/52/135, 12 December 1997.
4. United Nations, AS, General Assembly, Security Council, A/53/850, S/1999/231, 16 March 1999.
5. General Assembly Resolution A/RES/57/228, 18 December 2002.

Sijera Leone

1. Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone, Lome, Togo, 18 May 1999, U.N. Doc. S/1999/777.
2. Security Council Resolution 1315 (2000) on the situation in Sierra Leone, U.N. Doc. S/RES/1315 (2000), 14 August 2000.

3. Report of the Secretary-General on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone, Doc. S/2000/915, 4 October 2000.
4. Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of the Special Court for Sierra Leone, 16 January 2002.
5. Statute of the Special Court, annexed to the Agreement, 16 January 2002.
6. Headquarters Agreement Between the Republic of Sierra Leone and the Special Court for Sierra Leone, 21 October 2003
7. Rules of Procedure and Evidence, Adopted on 16 January 2002, as amended on 7 March 2003, as amended on 1 August 2003, as amended on 30 October 2003, as amended on 14 March 2004, as amended on 29 May 2004, as amended 14 May 2005.

Bosna i Hercegovina

1. Daytonski mirovni sporazum, dostupno na http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_content_id=380
2. Deklaracija Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira, 12. lipnja 2003.
3. Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 29/00., 16/02., 24/02., 3/03., 37/03., 42/04., 4/04., 9/04., 35/04., 61/04.
4. Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, 24/02., 3/03., 37/03., 42/03., 9/04., 35/04. i 61/06.
5. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, 36/03., 37/03., 21/04., 69/04.
6. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, 35/03., 37/03., 56/03., 78/04.

Summary

MIXED INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS

This article discusses basic characteristics of mixed international criminal courts established in East Timor, Kosovo, Sierra Leone, Cambodia, and Bosnia and Herzegovina, pointing out their advantages and shortcomings. Combination of best elements from both international and domestic judicial system was one among essential goals of mixed international criminal courts. However, mixed international criminal courts face the same difficulties that need to be solved in order to enable efficient war crime persecution. These difficulties primarily include the issue of retroactive application of laws, insufficient experience in war crimes processing, both of national and international judges, problems connected to financial means and other issues discussed in the paper. In order to employ their potentials to the full, existing hybrid international criminal courts should make more use of domestic legal experts, be more connected with local population and help building legal system in the relevant country. If mixed international criminal courts were to become a part of domestic legal systems and were to direct a part of their potentials toward reform of national judicial systems, they could in future have significant role in realization of justice and put an end to the culture of non-sanctioning still dominant in the countries where the most horrific crimes had been committed.

Key words: *mixed international criminal courts, East Timor, Kosovo, Sierra Leone, Cambodia, Bosnia and Herzegovina.*

Zusammenfassung

INTERNATIONALISIERTE STRAFGERICHTE

In der Arbeit werden die Hauptcharakteristiken internationalisierter Strafgerichte, die im östlichen Timor, in Kosovo, in Siera Leone, Kambodscha und in Bosnien und Herzegowina eingerichtet wurden, analysiert sowie ihre Vor- und Nachteile betrachtet. Anlässlich der Gründung internationalisierter Gerichte war eines der primären Ziele, die besten Elemente der internationalen und lokalen Rechtsprechung in sie zu integrieren.

Dennoch müssen sich auch diese Gerichte mit Schwierigkeiten auseinandersetzen, die aus dem Wege geräumt werden müssen, um Kriegsverbrechen erfolgreich zu prozessieren. Es handelt sich dabei vor allem um die Fragen der retroaktiven Anwendung von Gesetzen, um fehlende Erfahrung sowohl der kroatischen als auch der internationalen Richter bei der Prozessführung gegen Kriegsverbrechen, sowie um das Problem unzureichender Finanzmittel und andere Fragen, die in der Arbeit aufgezeigt werden.

Um aber gänzlich alle ihre Potentiale zu realisieren, sollten die internationalisierten Gerichte den einheimischen juristischen Fachleuten mehr Raum geben, mehr mit der einheimischen Bevölkerung verbunden sein und beim Aufbau eines Rechtssystems in den Staaten, in denen sie wirken, Hilfe leisten. Insofern die internationalisierten Gerichte in die lokalen Rechtssysteme integriert werden und einen Teil ihres Potentials auf die Reform der nationalen Rechtsprechung ausrichten, könnten sie in Zukunft eine bedeutende Rolle bei der Verwirklichung von Gerechtigkeit spielen und der Kultur der Nichtbestrafung ein Ende machen, die in den Staaten dominiert, in denen die schwersten Verbrechen begangen wurden.

Schlüsselwörter: internationalisierte Gerichte, Ost-Timor, Kosovo, Sierra Leone, Kambodscha, Bosnien und Herzegowina.

Sommario

TRIBUNALI PENALI INTERNAZIONALI MISTI

Nel lavoro si discutono le caratteristiche basilari dei tribunali penali internazionali misti insediati in Timor Est, Kosovo, Sierra Leone, Cambogia e Bosnia ed Erzegovina, illustrando i loro vantaggi e svantaggi. La combinazione dei migliori elementi del sistema giudiziario sia domestico che internazionale è stato uno degli obiettivi essenziali dei tribunali penali internazionali misti. Tuttavia i tribunali penali internazionali misti affrontano le stesse difficoltà che abbisognano di essere risolte negli altri per consentire un efficiente perseguimento dei crimini di guerra. Queste difficoltà riguardano primariamente la questione dell'applicazione retroattiva delle leggi, l'insufficiente esperienza nel processare crimini di guerra, dei giudici tanto nazionali quanto internazionali, i problemi connessi ai mezzi finanziari, e altre questioni discusse nel lavoro.

Per sfruttare appieno i loro potenziali, i tribunali penali internazionali ibridi esistenti dovrebbero fare maggiore utilizzo degli esperti giuridici domestici, essere maggiormente legati alla popolazione locale e aiutare la costruzione dei sistemi legali dei paesi in cui operano. Se i tribunali penali internazionali misti dovevano divenire una parte dei sistemi legali domestici e dovevano dirigere una parte del loro potenziale verso la riforma dei sistemi legali nazionali, essi potrebbero in futuro avere un ruolo significativo nella realizzazione della giustizia e porre fine alla cultura dell'impunità ancora dominante nei paesi dove sono stati commessi i crimini più orribili.

Parole chiave: tribunali penali internazionali misti, Timor Est, Kosovo, Sierra Leone, Cambogia, Bosnia ed Erzegovina.